

Lisa
Tartu Linnavolikogu 24. aprilli 2008. a
määruse nr 87 juurde

TARTU LINNA TURISMI ARENGUKAVA 2008–2013

Tartu 2008

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
2. KASUTATUD PÕHIMÕISTED	3
3. TARTU TURISMISEKTORI OLUKORRA ANALÜÜS	5
3.1. TARTU TURISMISEKTORI ARENG	5
3.2. VAATAMISVÄÄRSUSED, MEELELAHUTUS JA AKTIIVNE PUHKUS	8
3.3. TEENUSED	10
3.3.1. Majutus- ja toitlustusteenused	10
3.3.2. Infoteenused	11
3.3.3. Konverentsiteenused	12
3.3.4. Raviteenused	12
3.3.5. Reisikorraldusteenus	13
3.4. TURISMI ARENGUT TOETAV TUGISÜSTEEM	14
3.5. LINNAKESKKOND JA TURISMI INFRASTRUKTUUR	16
4. TARTU TURISMI ARENGU MÕJUTEGURID	17
4.1. TURISMISEKTORI ARENGUT MÕJUTAVAD TRENDID	17
4.2. TARTU PEAMISED SIHTTURUD	18
4.3. TARTU ASEND TRANSPORDIVÕRGUSTIKES	20
4.4. TURISMI ARENDAMISE STRATEEGILINE RAAMISTIK	21
5. TARTU TURISMI VISIOON 2013 JA ARENGUEESMÄRGID SELLE SAAVUTAMISEKS	23
6. TURISMI ARENDAMISE TEGEVUSSUUNAD 2008–2013	23
1. TARTU TUNTUSE SUURENDAMINE JA MAINEKUJUNDUS	24
2. TURISMITOODETE MITMEKESISTAMINE JA KVALITEEDI PARANDAMINE	25
3. TURISMI TOETAVA TUGISÜSTEEMI ARENDAMINE	27
4. LINNAKESKKONNA ATRAKTIIVSUSE TÕSTMINE JA INFRASTRUKTUURI ARENDAMINE	28
7. EESMÄRKIDE SAAVUTAMISE SEIRE MÕÕDIKUD	30
8. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE	30
LISAD	32
LISA 1. TOWS-MAATRIKS	32
LISA 2. TARTU TURISMI ARENGUKAVA KOOSTAMISE SEMINARIDEL OSALENUD	34
LISA 3. KASUTATUD MATERJALID	36

1. SISSEJUHATUS

Tartu linna turismi arengukava 2008–2013 on jätkuks Tartu linna turismi arengukavale 2004–2007. Käesolev arengukava võtab arvesse eelmisel perioodil seatud eesmärkide täitmist ning tagab Tartu turismimajanduse jätkusuutliku arengu. Turismi arengukava lähtub Tartu linna arengustrateegias „Tartu 2030”, Tartu linna arengukavas 2007–2013 ning Tartu linna kultuuri, spordi ja noorsootöö arengukavas 2008–2013 esitatud visioonist ja püstitatud eesmärkidest ning põhineb olemasoleva olukorra ja Tartu turismi valdkonda mõjutavate suundumuste analüüsil.

Arengukava annab üldise raamistiku turismi arendamiseks. Käesolev arengukava on strateegiline juhtimisdokument Tartu linnavalitsusele turismiarendustegevuses, et tagada sihipärane valdkonna areng ning konkurentsivõime sihtkohana. Arengukava on alus tegevuskavade ja eelarvete koostamisel. Tartu linna turismi arengukava 2008–2013 on ka alusdokument avaliku, era- ja kolmanda sektori turismiarendusprojektide koostamiseks ja realiseerimiseks, arengukavas määratletakse turismiarendusprojektide prioriteetsus ja arengukava toimib osapoolte koostöö raamistikuna. Arengukava on abivahend Tartu turismiettevõtjatele ning teistele Tartu ja Lõuna-Eesti turismiasjalistele.

Tartu linna turismi arengukava koosneb sissejuhatusest, põhimõistete ülevaatest, Tartu turismi olukorda, turismi arengu mõjutegureid, tuleviku arengusuundi ja meetmeid käsitlevatest peatükkidest.

Arengukava valmis paljude turismiga seotud organisatsioonide koostöös. Protsessi kestel toimus kuus töögrupi seminari ja neli turismiasjalistele suunatud avalikku koosolekut. Lisaks viidi läbi küsitlused Tartu linna turismiettevõtjate, Tartumaa kohalike omavalitsuste, Tartu turismiasjaliste, EAS-i turismiarenduskeskuse spetsialistidega, et saada turismivaldkonnast põhjalikum ülevaade. Statistilised andmed on saadud Eesti Statistikaametist ja Tartu Linnavalitsusest.

Arengukava koostamise protsessi koordineerisid abilinnapea Karin Jaanson ja linnavalitsuse avalike suhete osakond. Kava väljatöötamist juhendas OÜ Continuum Group konsultant Ülle Puustusmaa. Arengukava valmimise andis suure panuse SA Tartumaa Turism juhataja Kaja Allilender. Arengukava koostamise töögrupis osalesid Tartu linnavalitsuse osakondade, SA Tartumaa Turism ning Tartu turismiettevõtjate ja kultuuriasutuste esindajad.

2. KASUTATUD PÕHIMÕISTED

Bränd on kontseptsioon, lubadusmärk, kujutlus, mis sisaldab funktsionaalseid lubadusi ja kasusid, mida tarbijad piisavalt väärtustavad, olles nõus selle eest maksma. Brändi eesmärk on võita tarbijate poolehoid, kujundada lojaalseid tarbijaid. Bränd on kaubamärgist laiem mõiste, kaubamärk kuulub brändi koosseisu, olles brändi seaduslikult kaitstud osa. (J-N. Kapferer)

Incentive-toode on motivatsiooni- ja preemiareiside tarbeks loodud turismitoode.

Kultuuripärand liigitub vaimseks ja materiaalseks. Materiaalse kultuuripärandi moodustavad ajaloolise, arheoloogilise, etnograafilise, linnaehitusliku, arhitektuurilise, kunstilise, teadusliku, usundiloolise või muu kultuuriväärtusega

objektid. Vaimse kultuuripärandi moodustavad tavad, esitus- ja väljendusvormid, teadmised, oskused ja nendega seotud tööriistad, esemed, artefaktid ja kultuuriruumid, mida kogukonnad, rühmad ja mõnel juhul üksikisikud tunnustavad oma kultuuripärandi osana.

Madalhooaeg on turismihooaeg väljaspool suve- (ja talve)perioodi, mil piirkonna külastatavus väheneb tunduvalt.

Sihtgrupp on ühiste tunnuste alusel moodustatud inimgrupp. Sihtgrupid ehk kliendisegmendid on mingi tunnuse või tunnuste poolest sisemiselt homogeensed, teistest sihtrühmadest mingi tunnuse või tunnuste poolest erinevad, kommunikatsiooni seisukohalt „ligipääsetavad”, piisavalt stabiilsed ja piisavalt suured.

Siseturism on riigi residentide reisimine riigi territooriumil asuvasse, kuid väljapoole nende igapäevast elukeskkonda jäävatesse paikadesse.

TOWS-maatriks on SWOT-analüüsil põhinev strateegiliste sammude skeem.

Turism on majandussektor, mille komponendid on:

- majutus koos toitlustamisega;
- reisiransport — lennu-, mere-, maantee- ja raudteetransport;
- looduslikud ja tehiskujud vaatamisväärsused ning nende haldajad;
- reisettevõtjad — reisikorraldajad ja reisibürood;
- reisisihi korraldajad — avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonid ja asutused.

Turismiasjalised on kõik asjaosalised (üksikisikud, grupid või organisatsioonid), kes mõjutavad turismivaldkonna otsuseid ja keda mõjutavad turismivaldkonna otsused ja/või kes osalevad külastuselamuse protsessis. Peamised asjaliste grupid on avalik sektor, erasektor, mittetulunduslikud ühingud, kohalik kogukond, sh riigi- ja omavalitsusasutused; üleriigilised ja regionaalsed turismi- ja tööandjate organisatsioonid; kolmas sektor, sh keskkonnakaitse ja teised organisatsioonid; turismi- ja teiste teenuste pakkujad; meedia; akadeemilised institutsioonid ja muud uurimisasutused; turva- ja terviseteeuste pakkujad jt.

Turismoode on terviklik külastuselamus, mis koosneb erinevatest toodetest ja teenustest, mida külastaja oma reisi ajal tarbib. Turismoode tugineb füüsilistele, emotsionaalsetele ja elamuslikele elementidele ning viisile, kuidas neid külastajale pakutakse. Turismoode põhineb puhtal füüsilisel keskkonnal, kohaliku kultuuri ja kogukonna positiivsel esitlemisel ning pakub külastajale midagi unikaalset — identiteeti, mis erineb konkurentide identiteedist. **Turismoote kvaliteedi** kujundab klienditeekonna terviklik kvaliteet.

Turist ehk ööbimisega külastaja on isik, kelle reis väljapoole oma igapäevast elukeskkonda hõlmab vähemalt üht ööbimist sihtkohas.

Tõmbekeskus on regionaalne sihtkoht, mis koondab endas piirkonna olulise turismiresursi, külastajad ning turismispetsiifilise teabe, edendab turismiteadlikkust ja vahendab infot kogu regioonis. Koostöövõrgustikke võib olla väga mitmesuguseid (teema-, regiooni-, ettevõtlusvaldkonnapõhine jne) ning need ühendavad vastavaid turismiasjalisi.

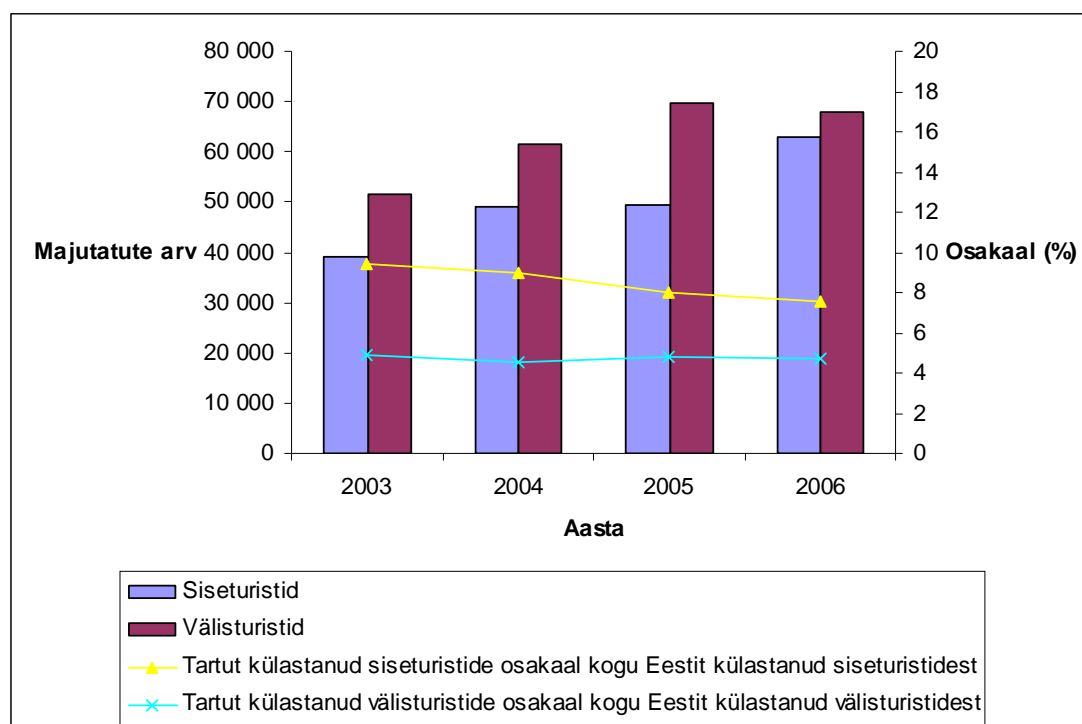
3. TARTU TURISMISEKTORI OLUKORRA ANALÜÜS

3.1. TARTU TURISMISEKTORI ARENG

Turism on Tartule oluline majandusharu, mis ühendab paljusid eluvaldkondi ja tugineb ajaloolis-kultuurilistele väärtustele ning Tartu kesksele asukohale looduslikult kaunis Lõuna-Eestis. Turismimajandus on viimastel aastatel jõudsalt arenenud nii nõudluse kui ka pakkumise osas.

Turismisektori kiiret arengut näitavad majutuskohtade arvu ning majutatute ja nende ööbimiste arvu kasv.

Statistikaameti andmeil oli Tartus majutuskohti 2003. aastal 35, mis moodustas 6,4% Eesti majutuskohtadest. 2006. aastal on majutuskohtade arv tõusnud 39-ni ehk kasv 11,4%. Kuid samal perioodil on Eestis majutuskohtade arv kasvanud 75,1% ning Tartu majutuskohtade arv moodustas 2006. aastal vaid 4,1%. Voodikohtade arv samal perioodil on kasvanud kiiremini, 19,1% ehk 666 kohalt 2003. aastal 793 kohani 2006. aastal. (Erinevus Tartu linnavalitsuse ettevõtlusosakonna andmetest tuleneb sellest, et ettevõtlusosakond loeb majutusasutuseks iga külaliskorteri eraldi. Vt lk 9.) Ka majutatute arv on Eestis tervikuna kasvanud kiiremini kui Tartus. Kui Tartus suurenes majutatute arv 44%, siis Eestis oli vastav näitaja 53%. Seega on Tartu osakaal Eesti turismisektoris aastatega veidi kahanenud (6,2%-lt 5,8%-le).

Joonis 1. Tartus majutatute arv aastatel 2003–2006 (ESA)

Nii nagu Eesti turismimajandus tugineb suures osas väliskülastajatele, nii on ka Tartus põhiosa majutatutest välismaalased (tabel 1). Kuid Tartu eripära on siseturistide märkimisväärselt suurem osakaal võrreldes Eestiga. Eesti elanike sissetulekute kasv on toonud kaasa eestlaste reisimise suurenemise nii välismaal kui ka Eestis, suurendades Tartus majutatud eestlaste arvu peaaegu võrdseks väliskülastajate arvuga. Eestis tervikuna moodustavad välisuristid ligi kaks kolmandikku kogu majutatud

turistide arvust. Põhiosa ehk 44% Tartu väliskülastajatest on soomlased, kelle osakaal väliskülastajate hulgas on samas aasta-aastalt vähenenud. Teisena järgnevad sakslased, hoides oma osa stabiilsena. Kiirelt on kasvanud lähinaabrite lätlaste ja venelaste külastused, kuigi absoluutarvudes jääb nende külastatavus kordades alla soomlastele. Rootslaste osakaal väliskülastajate seas on langenud ja külastajate arvu kasvutempo on esigrupi aeglasim. Seetõttu tuli 2006. aastal kolmas koht loovutada lätlastele.

Tabel 1. Tartus majutatute arv elukohariigi järgi aastatel 2003–2006

Elukohariik	2003	2004	2005	2006	muut 2006–2003
Elukohariigid kokku	90 923	110 584	118 874	130 711	43,8%
Eesti	39 209	49 197	49 298	62 955	60,6%
Välisriigid	51 714	61 387	69 576	67 756	31,0%
Osakaal	56,9%	55,5%	58,5%	51,8%	
Soome	26 831	30 258	32 545	29 733	10,8%
osakaal välisriikide hulgas	51,9%	49,3%	46,8%	43,9%	
Saksamaa	6692	7779	10 273	8723	30,3%
osakaal välisriikide hulgas	12,9%	12,7%	14,8%	12,9%	
Rootsi	3974	4135	4667	4063	2,2%
osakaal välisriikide hulgas	7,7%	6,7%	6,7%	6,0%	
Läti	2816	3113	3215	4285	52,2%
osakaal välisriikide hulgas	5,4%	5,1%	4,6%	6,3%	
Venemaa	1017	1431	2123	2887	183,9%
osakaal välisriikide hulgas	2,0%	2,3%	3,1%	4,3%	
Norra	1025	1460	1351	1202	17,3%
osakaal välisriikide hulgas	2,0%	2,4%	1,9%	1,8%	

Tartus viibib nii sise- kui ka välisriikide keskmiselt vähem aega kui Eestis ringi reisija (tabel 2). Samas kui Eestis ei ole külastajate keskmiselt viibitud aeg pikenenud, on Tartu külastajate viibimise aeg pikenenud. Siseturisti Tartus viibitud aeg on püsunud stabiilsena, kuid väliskülastajate veedetud aeg on pikenenud. Uute tegevuste lisandumine, mis pakub senisest enam ajaveetmise võimalusi, suurendaks külastajate soovi Tartus kauem viibida. Seetõttu on Tartu turismiarenduse üks olulisi ülesandeid pikendada linna külastajate viibimist Tartus ja Tartumaal.

Tabel 2. Tartu ja Eesti võrdlus sihtkohas viibitud ööde osas aastatel 2003–2006

Elukohariik	Piirkond	2003	2004	2005	2006
Elukohariigid kokku	Eesti	2,01	1,95	1,98	2,01
	Tartu	1,54	1,56	1,61	1,61
Eesti	Eesti	1,88	1,85	1,82	1,83
	Tartu	1,55	1,55	1,58	1,55
Välisriigid	Eesti	2,06	2,00	2,05	2,12
	Tartu	1,53	1,56	1,64	1,67

Aasta-aastalt on suurenenud ka konverentsidele saabujate arv, kuigi kasvutempo on üle kahe korra aeglasem võrreldes ülejäänud külastajate arvu kasvuga (tabel 3). Eesti kontekstis on Tartu konverentsisihkohana edukas eelkõige väliskülastajatest konverentsituristide ligitõmbamise osas. Tartu on Tallinna järel teisel kohal väliskülastajate arvu järgi.

Tabel 3. Tartus majutatud konverentsituristid aastatel 2003–2006

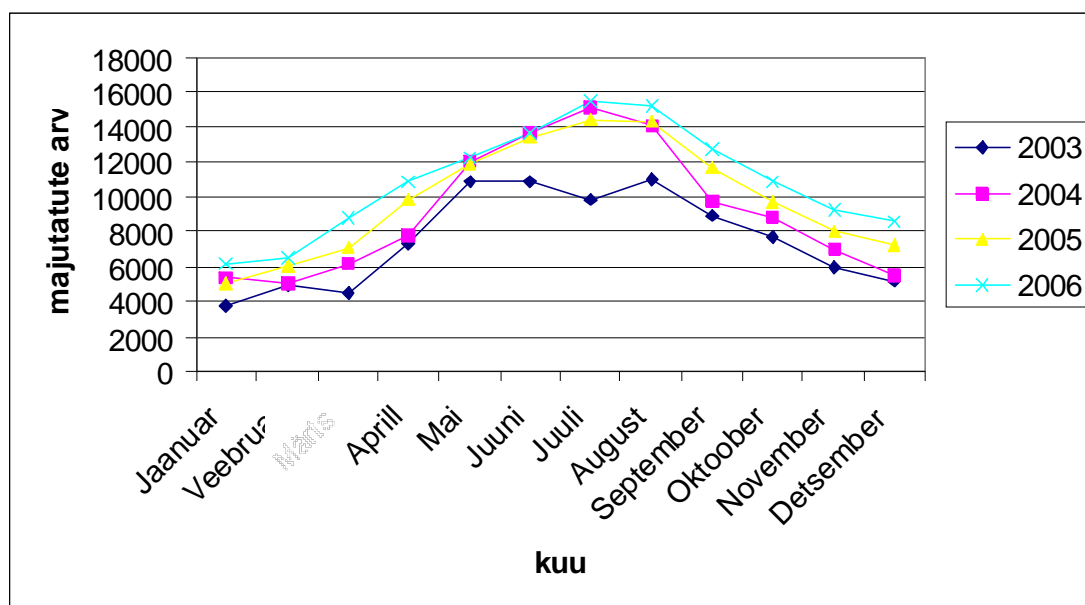
Elukohariik	2003	2004	2005	2006	muut 2006–2003
Elukohariigid kokku	7072	6512	8040	8484	16,6%
Eesti	3188	2972	3464	3623	12,0%
Välisriigid	3884	3540	4576	4861	20,1%

Positiivne suundumus konverentsikülastajate puhul on Tartus viibitud aja pikenemine. Seda eeskätt väliskülastajate osas (tabel 4). Tartu edestab viibitud keskmiste ööde osas Eestit. Kui 2006. aastal viibis konverentsikülastaja Tartus keskmiselt 1,73 ööd, siis Eestis oli vastav näitaja 1,71. See on seletatav väliskülastajate suurema osakaaluga Tartus (2006. aastal 57%). Eestis moodustasid väliskülastajad samal aastal 42%.

Tabel 4. Tartus konverentsituristide poolt keskmiselt viibitud ööde arv aastatel 2003–2006

Elukohariik	2003	2004	2005	2006
Elukohariigid kokku	1,56	1,65	1,76	1,73
Eesti	1,45	1,45	1,42	1,46
Välisriigid	1,64	1,81	2,01	1,93

Ööbimiste hooajalisus on sarnaselt Eesti teiste piirkondadega probleemiks ka Tartus (joonis 2). Positiivne on viimastel aastatel siseturistide majutuste kasv väljaspool suvehooaega (kevadest ja sügiskest), mida võib ilmselt seletada seminaride, koolituste ja kohtumiste korraldamisega Tartus ja mõningal määral leviva tavaga puhata mitmes osas.

Joonis 2. Tartus majutatute arv kuude lõikes aastatel 2003–2006

Tubade ja voodikohtade täitumus on Tartu majutusettevõtetes aastatega pisut tõusnud, jäädes viimastel aastatel üha vähem alla Eesti keskmisele täitumusele. Ajavahemikul 2007. aasta jaanuarist septembrini on tubade täitumus Tartus kasvanud hüppeliselt (üle 10%). Üheksa esimese kuu keskmine tubade täitumus Tartus oli 2007. aastal 55%

ja voodikohtade täitumus 39%. Eriti tõusevad Tartu viimased head täitumusnäitajad esile võrreldes täitumuse langusega Eestis tervikuna.

3.2. VAATAMISVÄÄRSUSED, MEELELAHUTUS JA AKTIIVNE PUHKUS

Enim külastatav paik Tartus on vanalinn, kus tooni annavad Tartu Ülikooli peahoone, klassitsistlikus stiilis Raekoja plats, Rüütli tänav ja Jaani kultuurikvartal. Samas asub Toomemägi ajaloolise pargi, skulptuuride ja endise Toomkirikuga, milles tegutseb TÜ ajaloo muuseum. Toomel asuvad ka restaureerimist ootavad vana anatoomikum ja UNESCO kultuuripärandisse kuuluv tähetorn. Omaette vaatamisväärsuste kompleksi moodustavad Tartu Ülikooli ajaloolised hooned. Euroopa pikaajaliste traditsioonidega teadusülikooli ühendav Coimbra Grupp on alustanud ettevalmistusi Euroopa kõige väärtuslikumate ülikoolikeskuste, sh Tartu Ülikooli ajaloolise campuse, kandmiseks UNESCO maailmapärandi nimekirja. Erilise auraga puitlinnaosad (Supilinn, Karlova), eespool mainitud vanalinn ning pargid ja rohealad, muuseumide võrgustik, Antoniuse gild oma 22 käsitöökojaga ja botaanikaaed moodustavad südalinnas vaatamisväärsuste tuumiku. Tartus on 14 kirikut, millest enamik on avatud ka külastajatele. Vanalinnas asuv Jaani kirik oma ainulaadsete terrakotaskulptuuridega on üks enam külastatavaid huviväärsusi Tartu linnas.

Omaette terviku moodustab Jaani kultuurikvartal (Jaani kirik, 19. sajandi linnakodaniku muuseum, Antoniuse gildi hooned, mänguasjamuuseum ja Lutsu 2 maja), millel on juba praegu erinevaid tooteid pakkudes suur arengupotentsiaal kultuuriturismitoote seisukohalt.

Tartu on rikas ka isikupärandi poolest. Külastajatele on pakkuda rahvusliku liikumise, kultuuri, hariduse, teaduse ja ajalooliste isikutega (nt Jakob Hurt, Jaan Tõnisson, Kristjan Jaak Peterson, Hugo Treffner, Eduard Tubin, Juri Lotman jpt) seonduvaid objekte ja lugusid, majamuuseum (Oskar Luts, Karl Ernst von Baer). Tartu on skulptuuride linn: 2007. aasta seisuga on Tartus 74 monumenti ja dekoratiivskulptuuri.

Tartu on muuseumide linn — siin asub hulgaliselt eripäraseid ja rikkalike kogudega riiklikke ja munitsipaalmuuseumid, samuti mitmed Tartu Ülikooli muuseumid. Enim külastatavad neist olid 2006. aastal TÜ ajaloomuuseum (koos Toomkiriku vaatetornidega), Eesti Rahva Muuseum ja Tartu Mänguasjamuuseum (tabel 5).. Traditsioonilistest muuseumidest mõnevõrra erinev on SA Teaduskeskus AHHAA, mille külastatavus on vaatamata oma maja puudumisele kõige suurem. Kokku oli 2006. aastal Tartus 259 000 muuseumikülastust.

Tabel 5. Suurima külastatavusega muuseumid Tartus

Muuseum	2004	2005	2006
ERM	41 411	44 472	35 926
TÜ ajaloomuuseum koos Toomkiriku vaatetornidega	24 000*	47 000	36 000
SA Teaduskeskus AHHAA	48 000	51 500	64 230
Mänguasjamuuseum	29 000	33 636	32 629

* külastuste arv ilma Toomkiriku vaatetornideta

Muuseumide kõrval on TÜ Botaanikaaed kui liigirikas ja esteetiliselt kujundatud lühiajalise puhkuse koht viimastel aastatel kogunud kiirelt populaarsust. 2006.aastal

oli botaanikaiaia külastajate üldarv - 100 400 inimest s.h. piletiga külastajate arv 18 917 inimest.

Külastajate arvu aeglane kasv või koguni kahanemine näitab, et muuseumide ekspositsioonid vajavad ajakohastamist. Näiteks puudub atraktiivne ja elamuslik programm ülikooli ja selle ajaloo tutvumiseks, peahoone juures puudub viide selle kohta, et majas asub kunstimuseum. Lisaks paljudele muuseumidele pakub külastajatele elamusi Tartu Ülikooli botaanikaaed, kus lisaks eksootilisele taimeriigile pakub külastajatele elamust skulptuuride püsiekspositsioon. Botaanikaaed korraldab ka üritusi, kuid selle atraktsiooni potentsiaali erinevate programmide ja pakettide osas pole veel täielikult ära kasutatud.

Tartu on lülitunud ka rahvusvahelistesse kultuuriturismi- või kultuuriobjekte sisaldavatesse marsruutidesse, nt Euroopa tellisgootika tee ja Via Hanseatica.

Kuigi linn on rikas mitmesuguste huvitavate vaatamisväärsuste poolest, puudub Tartus üks väljapaistev atraktsioon, mis toimiks linna olulise külastusmotivaatorina. Reaalsed võimalused selliseks külastusobjektiks kujunemisel on teaduskeskusel AHHA ja Eesti Rahva Muuseumil pärast uute hoonekomplekside avamist.

Tartu on rikas kultuuriasutuste ja kultuuriürituste poolest. Kõrgeima külastuste arvuga kultuuriasutused on Vanemuise teater (2006. aastal oli kultuurisündmuste külastusi 182 000), Vanemuise kontserdimaja (82 594 külastust) ja kino Ekraan (186 122 külastust).

Tartus asub 6 teatrit, 21 muuseumi, kümme näitusepaika ja galeriid, 5 raamatukogu, 2 kino, laululava, kontserdimaja. Samuti on paljud pubid ja baarid tiheda igaõhtuse kultuuriprogrammiga.

Tartlaste enam kui 350 kollektiivi ja ühenduse hulgas tegutseb ligi 70 koori, 50 tantsurühma, -klubi ja -stuudiot, 60 spordiklubi, 60 noorteorganisatsiooni, üle 30 ansambli, 16 rahvuskultuuriühendust jpt.

Tartus korraldatakse aasta ringi kõrgetasemelisi üle-eestilisi ja rahvusvahelisi kultuuri- ja spordiüritusi. Traditsioonilised üritused on hansapäevad, Tartu Neliküritus (kujunemas viisikürituseks), tARTu kunstikuu, festivalid „Maa ja ilm”, „Maailmafilm”, Prima Vista ja mitmed tudengieluga seotud üritused (kevadpäevad, sh paadiralli, sügispäevad). Kokku toimus Tartus 2006. aastal 4333 erinevat sündmust: kontserti, etendust, näitust, kirjandusõhtut, spordiüritust, tantsuõhtut, kursust jne. See on märkimisväärne kasv võrreldes 2003. aastal toimunud 2444 üritusega. Ürituste paremaks turunduseks on loodud ühtne veebikeskkond <http://kultuuriaken.tartu.ee>, mis on alates 2007. aastast ka ingliskeelne, lisaks on tähtsündmuste info selles veebis vene keeles.

Tartu linnas pakutakse meelelahutustooteid ja aktiivse puhkuse teenuseid erinevatele turusegmentidele. Linna külastajatele leidub Tartus aasta ringi aktiivset tegevust: jalutuskäigud kesklinnas ja miljööväärtuslikes linnaosades, võimalus laenutada jalgratast, paati, uiske, mängida *bowling*'ut, panna ennast proovile ronimisseinal, ujuda ning nautida veekeskuse võimalusi, teha paadi- ja lodjasõite Emajõel, mängida tennist ja teisi sportmänge jne. Laialdase valiku aktiivse puhkuse võimalusi pakub Tartu maakond. Maakonda jäävad looduskaitsealad ja looduskoolid: Alam-Pedja looduskaitseala, Vooremaa maastikukaitseala, Emajõe-Suursoo looduskaitseala.

Tartumaal on enam kui kümnekond matkarada. Tartumaal saab ratsutada kümnekonnas tallis; kasvanud on vesiharrastuse teenuste pakujate arv, sh saab purjetada Saadjärvel ja Võrtsjärvel. Harrastada saab vibulaskmist, forellipüüki jt aktiivsed tegevusi.

2006. aastal alustas Emajõel hooajalisi regulaarsõite mootorlaev Pegasus ja valmis ajalooline Peipsi lodi, mis pakub veesõidu võimalusi Võrtsjärvest Peipsi järveni. Aura Veekeskus ja Lõunakeskuse aastaringne liuväli pakuvad tegutsemisvõimalusi aktiivse puhkuse harrastajale. Hotellis Dorpat avati 2007. aastal spaa.

2007. aastal on Tartus 12 klubi ja ööklubi. Tartus on rulapark, keegli- ja *bowling*'u-saalid. Talvel pakub suusa- ja uisuteenuseid Tähtvere Puhkepark. Tartusse tullakse ostureisidele kogu Lõuna-Eestist. Viimastel aastatel on Tartusse rajatud uusi ostukeskusi, mis kasvatavad ühepäevaküllastajate hulka Tartus.

Kultuuriiritusi pakutakse Tartus väga erinevate eelistustega sihtgruppidele ja need etendavad olulist rolli Tartu külastuste, sh korduvkülastuste arvu kujunemisel. Tartu linn Lõuna-Eesti keskusena on reisisihiks eelkõige ajaloolisi väärtusi, kultuurielamusi ja linnamiljööd hindavale turistile, kelle hulk on aasta-aastalt kasvanud. Mastaapsed kultuuriiritused on magnetiks paljudele Tartusse saabujatele. Samas on Tartumaa ja Lõuna-Eesti baasil Tartust lähtuvate ning potentsiaalselt Tartus viibimise aega pikendavate pakettide ja programmide pakkumine praegu minimaalne. Elamusturismitoodete arendamisel on Tartu potentsiaal suur ja veel on palju arenguruumi.

3.3. TEENUSED

3.3.1. Majutus- ja toitlustusteenused

1. jaanuari 2008. aasta seisuga (Tartu LV ettevõtlusosakonna andmed) on Tartus 66 majutusasutust, kus on kokku 1817 voodikohta. Hotelle on Tartus 11 (voodikohti kokku 1217), neist hotell London on neljätärnihotell, hotellid Pallas ja Hansahotell kolmetärnihotellid ning hotell Tartu kahetärnihotell. Hosteleid on Tartus 9 (voodikohti kokku 283), külalistemaju 6 (voodikohti 143), kodumajutajaid 11 (voodikohti kokku 94), külaliskortereid 29 (voodikohti kokku 80).

Võrreldes 2003. aasta alguse seisuga on lisandunud 40 majutuskohta ja 961 voodikohta. 1. jaanuaril 2003. aastal oli Tartus 26 majutusasutust, kus oli kokku 856 voodikohta. Hotelle oli Tartu linnas 6 (voodikohti 473), hosteleid 3 (voodikohti kokku 103), külalistemaju 9 (voodikohti 234), kodumajutusi 6 (voodikohti 42) ning külaliskortereid 2 (voodikohti 4).

Voodikoha keskmine hind ei ole üldise hinnatõusu foonil kasvanud, olles eelmisel aastal isegi viie aasta madalaim. Hinna kujunemisel on oma osa ka 2004. aastal jõustunud käibemaksuseaduse muudatusel, mille tulemusel majutusteenuse käibemaks langes 18%-lt 5%-le.

Kvalitatiivse ja kvantitatiivse arengu on läbinud Tartu toitlustuskohtade võrk. 2003. aasta alguses oli linnas 191 toitlustusettevõtet kokku 10 979 istekohaga, 2007. aasta alguses tegutses 212 toitlustuskohta 13 564 istekohaga. Neist restorane oli 31 (istekohti kokku 3106), kohvikuid 101 (istekohti kokku 4728), baare 45 (istekohti

2381), bistroosid 7 (istekohti kokku 372). Traditsioonilise euroopaliku valiku kõrval on esindatud mitmed rahvusköögid: hiina, itaalia, mehhiko, india, ungari, gruusia, kreeka-bulgaaria, vene, eesti. Reisikorraldajate hinnangul on vajadus heatasemeliste ja omapärase atmosfääriga suuremate toitlustuskohtade järele, kus oleks võimalik korraldada ekskursioonigruppide toitlustamist. Põhjenduseks on asjaolu, et külastajad tahavad osa saada ka kohalikust melust ja elustiilist, mida pole võimalik tagada juhul, kui toitlustuskoha täidab sajaprotsendiliselt vaid grupp. Selleski valdkonnas jätab kohati soovida teeninduse kvaliteet.

3.3.2. Infoteenused

Turismiinfo teenuse pakkumist korraldab Sihtasutus Tartumaa Turism. 2007. aastal avati Tartu raekoja hoones uus Tartu Infokeskus (TIK), mis teenindab nii turiste kui ka linnakodanikke. TIK-i esmane ülesanne on klientide teenindamine (info kogumine ja jagamine) piirkonnas ning seeläbi turistide liikumise suunamine ja valikute mõjutamine.

Tartu linna ja maakonna ühtne turismiinfo on koondatud kodulehele www.visittartu.com, kus informatsioon on eesti, inglise, saksa, vene ja soome keeles. Täiendavalt on kodulehel Tartu kui sihtkoha lühiinfo prantsuse, hispaania, poola ja rootsi keeles. 2007. aasta 11 kuuga on kodulehel olnud ligi 740 000 külastust. Turismiveeb on ühendatud ka Tartu linna ametliku kodulehega ja hästi leitav Interneti otsingumootoritest. Sündmused ja üritused koondab koduleht <http://kultuuriaken.tartu.ee>, millel oli 2006. aastal ligi 714 000 külastust.

Tartu turismiinfo leitavus märksõna „Tartu” abil enam kasutatavates otsingumootorites (Neti, Google, Altavista, Yahoo, Rambler) on väga hea, kusjuures www.tartu.ee on veidi paremini leitav kui www.visittartu.com. Nimetatud otsingumootorites oli võimalik kuni kolme hiireklõpsuga saada vajalik viide või link Tartu turismiinfot sisaldavatele kodulehtedele.

Infomaterjalide koostamist ja levitamist korraldavad peamiselt Tartu linnavalitsus ja SA Tartumaa Turism. SA Tartumaa Turism koordineerib ka üldist infovahetust reisiettevõtetega (reisikorraldajad, reisibürood), korraldades neile tootetuvustusreise ja edastades infomaterjale. Reisikorraldajad ootavad Tartu ettevõtjatelt ja organisatsioonidelt rohkem ja aktiivsemalt erinevaid pakette, mida neil oleks võimalik edasi müüa.

Giiditeenuseid pakutakse eesti, inglise, saksa, soome, vene, prantsuse, itaalia, hispaania, norra ja taani keeles. Giiditeenuseid pakuvad atesteeritud giidid, kelle andmebaas on kodulehel www.visittartu.com. Giididel on ka oma katusorganisatsioon — Tartu Giidide Ühing.

T-numbri teenus võimaldab küsida mobiiltelefoniga teavet linna huviväärsuste kohta. Tartu linnas on võimalik kuulda tutvustusi 90 objekti kohta.

Tartus on info edastamine hästi korraldatud. Koostööd on vaja teha Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega, et Tartut kui turismiinfo sihtkohta käsitlev informatsioon oleks riiklikul turismiveebil paremini kajastatud. Turismiinfo kättesaadavus on külastajatel raskendatud aegadel, mil külastuskeskus on suletud. Olukorra lahendaksid puutetundlike ekraanidega infokioskid turistide peamise liikumisteede äärde jäävates ja selleks sobivates kohtades.

3.3.3. Konverentsiteenused

Konverentsiturismi hindavad nii Tartu turismiasjalised kui ka reisikorraldajad ja EAS-i turismiarenduskeskuse spetsialistid sihtkoha üheks suurema arengupotentsiaaliga turismivaldkonnaks. Konverentsiturismi arenguks tingimuste loomisega on SA Tartumaa Turism alustanud 2006. aastal, koondades andmebaase, andes välja turundusmaterjale, luues statistika kogumise süsteeme ja korraldades tootetutvustusreise ning osaledes konverentsitööstuse messidel. Eelkõige rahvusvahelise turunduse tõhustamiseks on Tartu otsustanud osaleda loodavas Eesti Konverentsibüroos asutajana.

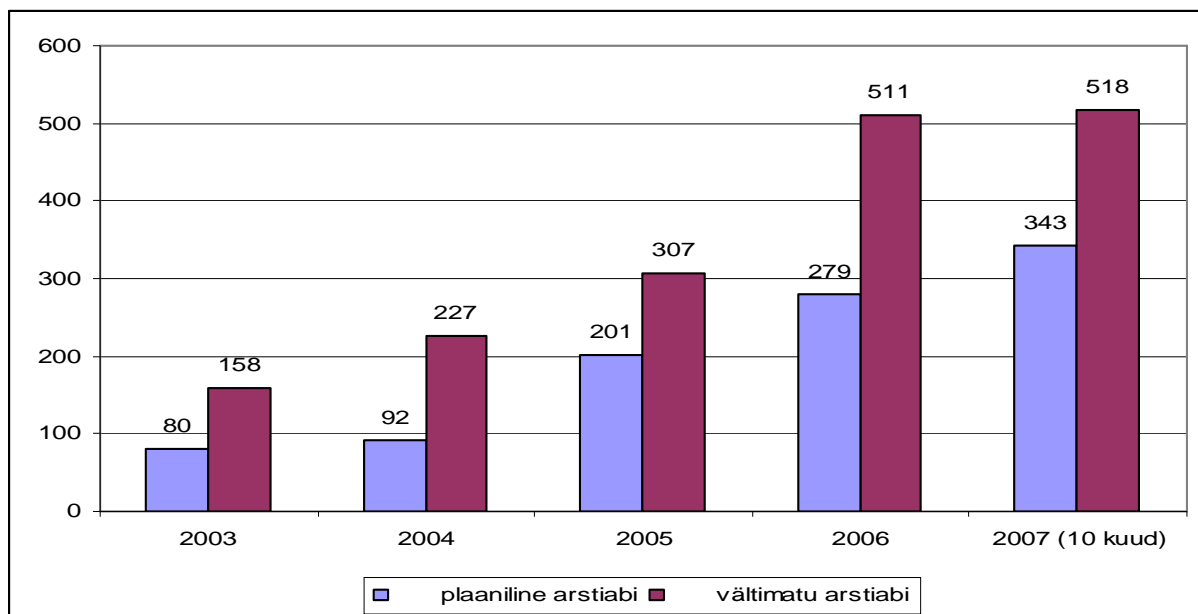
Enam kui 100 osalejaga seminari ja konverentsi korraldamiseks on Tartus 15 konverentsisaali. Väiksemaid seminariruumi ja saale on pakkuda enam kui kümnekonnal ettevõttel ja asutusel. Uusim konverentsiteenuseid pakkuv koht on Athena Konverentsi- ja Kultuurikeskus, 2008. aastal lisandub hotelli Dorpat juures Lõuna-Eesti suurim konverentsi- ja banketikeskus. Konverentsiteenuseid pakuvad Tartus reisifirma E-Turist, Frens Konverentsiteenused ja Frens Catering. Suur puudus on konverentsi eel- ja järelprogrammide pakkujatest ning *incentive*-toodete pakkujatest.

Konverentsiturismi arendamise eesmärk on vähendada turismi hooajalisust, tuua Tartusse külastajaid, kes üldiselt viibivad sihtkohas kauem, tarbivad rohkem teenuseid ning kellest paljud tulevad sihtkohta tagasi. Eeliseks konverentsiturismi arendamisel Tartus on Tartu Ülikool ning teised kõrgkoolid ja teadusasutused — neis toimuvad nii rahvusvahelised kui ka riigisisised teadusüritused (konverentsid, kollokviumid, seminarid).

3.3.4. Raviteenused

Tartu Eesti meditsiinikeskusena toob Tartusse oma tervist kontrollida või ravi saada soovivaid külastajaid. Tartu Ülikooli Kliinikumi Spordimeditsiini keskus, mis on Eesti tippkeskus, teenindab nii tipp- noor- kui ka tervisesportlasi. Noorsportlaste osakaal on kõige suurem 63% kõikidest patsientidest, neist omakorda 40 % on pärit väljaspool Tartumaad. Lisaks Eesti tervisesportlastele käivad keskusel ka välismaalased (2006.-2007. aastal näiteks Soomest, Rootsist, Suurbritanniast, Austraaliast, Saksamaalt, Portugalist). Kliinikumi spordimeditsiini keskus on kujunenud vastupidavusvalade Balti regiooni kompetentsikeskuseks pakkudes teenust ka välisriikide näiteks Venemaa suusakoondisele, Leedu aerutajate koondisele, Läti laskesuusatajate koondisele aga ka Austria iluuisutajatele jt.

Tartu Ülikooli Kliinikumis suureneb iga aastaga ambulatoorset eriarstiabi saanud ja statsionaaris ravitud väljaspool Tartumaad pärit olevate patsientide arv. Kui 2002.a. oli väljaspool Tartumaad pärit ambulatoorset eriarstiabi patsientide osakaal 27%, siis 2006 aastal oli vastav osakaal juba 36%. Statsionaaris väljaspool Tartumaad pärit ravitute osakaal kasvas sama ajavahemikul 50-lt 52 %-le. Samuti suureneb aasta-aastalt välismaalaste ravijuhtude arv nii plaanilise kui ka vältimatu ravi osas. Plaanilise arstiabi osas teadlik pöördumine on kas Eestis õppides-töötades või siis kindla eesmärgiga saada parimat ravi Tartu Ülikooli Kliinikumis.

Joonis 3. Välismaalaste ravijuhud ambulatoorses eriarstiabi ja statsionaaris.

Suurima osakaalu tasulistest teenustest moodustavad tavapäraselt hambaravi teenused, 2006. aastal 20,1 milj kr. Kokku oli 2006.a. 17 619 tasulist eriarsti konsultatsiooni ning 459 tasulist operatsiooni. Tasuliste teenuste kogumaht oli 2006.a. 33,4 milj kr. Tasulisi tervishoiuteenuseid osutatakse kõikidel erialadel. Erialad, kuhu 2006. aastal tehti rohkem vastuvõtte, olid järgmised: androloogia erialal, nakkushaiguste erialal (vaktsineerimine ja reisinõustamine), nahahaiguste erialal, kõrva-, nina- ja kurguhaiguste erialal, neurokirurgia erialal, neuroloogia erialal, spordimeditsiini erialal.

Kuigi raviteenuste kõrge kvaliteet on Tartu külastamise põhjuseks suhteliselt väikesele osale küllastajatest, lisab see linnale sihtkohana atraktiivsust suurendades küllastajate turvalisusetunnet. Seda aspekti tuleb Tartu tutvustamisel rohkem kasutada.

3.3.5. Reisikorraldusteenus

Tartu teeb tihedat koostööd Eesti Turismifirmade Liiduga (ETFL), korraldades selle sissetuleva turismi sektsiooni liikmetele kaks korda aastas Tartu linna ja maakonda tutvustavaid reise. ETFL-i tegevuse eesmärk on turismi arendamine, liikmete huvide esindamine turismipoliitika väljatöötamisel ja elluviimisel, liikmete turismialase tegevuse koordineerimine ja kontaktide loomine. ETFL-i sissetuleva turismi sektsiooni liikmeks olevatest reisibüroodest on paljud lülitanud oma pakettidesse Tartu ja Tartumaa, kuigi nende kontoreid Tartus ei ole.

Tartus pakub reisikorraldusteenust 22 reisibürood. Tartus asuvad kõikide suuremate Eesti reisikorraldajate harukontorid ja bürood. Valdavalt tegeletakse väljamineva turismiga, pakkudes puhkuse-, huvi- ja ärireise, erinevaid pakette ning lennu-, laevaj- piletite broneerimise teenuseid ning viisateenuseid. Sissetuleva turismi teenust pakuvad Tartus 13 reisibürood: Baltic Tours, Discover Baltics, E-Turist, Est-Tour, Estravel, Fortest Reisid, Go Travel, Kaleva Travel, Majakareisid, Perereisid, Reisiexpert, Rita Reisid, Teele reisibüroo.

TURISMI ARENGUT TOETAV TUGISÜSTEEM

Tartu turismi arengu oluliseks eduteguriks on efektiivselt toimivate tugistruktuuride olemasolu ja nende tõhus koostöö. Esmased koostööpartnerid on Tartumaa ja Lõuna-Eesti turismiasjalised.

Peamised turismisektori arengu kavandajad ja elluviijad Tartu linnas on Tartu linnavalikogu ja Tartu linnavalitsus. Tartu linnavalitsuses on turismi valdkond ühe abilinnapea vastutusallas. Otseselt tegeleb turismiarendustegevuse kureerimisega 2006. aastal loodud Tartu linnavalitsuse avalike suhete osakond, mille koosseisus on maine- ja turismiteenistus (MTT) kolme töötajaga.

Maine- ja turismiteenistuse vastutusala ja peamised tegevused on maine ja turismi strateegiline juhtimine, brändi arendamine, linna maine- ja turismitrukiste koostamine, reklaamikampaaniate (nt suvekampaania „Tartus näeme”) ja maineürituste (rahvusvahelised hansapäevad, mardilaat Helsingis) korraldamine. MTT tegevusvaldkond on ka turismistatistika kogumine, uuringute korraldamine ning andmete analüüsimine ning turismi arendusprojektide koordineerimine, välisprojektide kirjutamine. MTT korraldab ka suhtlust välisajakirjanikega, reklaamide ostu ja tutvustavate artiklite avaldamist sihtturgudel.

Sihtasutuse Tartumaa Turism (SATT) on 19. juulil 1999. aastal asutanud Tartu Linnavalitsus ja Tartumaa Omavalitsuste Liit. SATT põhieesmärk on Tartumaa turismialane turundus, piirkonna turismialaste toodete väljatootamine ja turismiteenuseid pakkuvate firmade motiveerimine, osalemine turismimessidel, turismialaste projektide algatamine ja neis osalemine, turismiinfo kogumine, süstematiseerimine, levitamine.

Seoses tegevuse laienemisega on Tartu linn finantseerinud SATT tegevust kasvavas mahus. Sihtasutusel on 4,5 töötajat, sh juhataja, projektijuht, turundusspetsialist, konverentsibüroo juhataja (0,5 kohta) ja infospetsialist, kes töötab Tartu turismiinfokeskuses.

Turunduse valdkonnas on SATT korraldanud Tartu osalemise kõikidel sihtturgude peamistel turismimessidel: rahvusvahelistel messidel Matka Helsingis, Balttour Riias, ITB Berliinis, IMEX Frankfurdis (teemaks konverentsiturism), INWETEX Peterburgis ning siseturismimessidel Tourest Tallinnas, Suvi Tartus. Lisaks on saadetud Tartut tutvustavaid infomaterjale järgmistele messidele: Reiseliv Oslos, Reisen Hamburgis, Göteborgi mess, Gdanski mess, Barcelona konverentsiturismi mess. Turunduskampaaniaid on korraldatud Saksamaal, Rootsis, Soomes ja Venemaal. Eesti Turismifirmade Liidu sissetuleva turismi sektsiooni liikmetele toimuvad kaks korda aastas müügiedendus- ja tootetutvustusreisid, et tutvustada Tartu linna ja maakonna uusi turismitooteid.

Külastajatelt tagasiside saamiseks korraldab SATT regulaarselt külastajate uuringuid. Interneti-põhise info paremaks edastamiseks valmis 2006. aastal uue kontseptsiooni ja kujundusega SATT kodulehekül www.visittartu.com viies keeles.

Koostöös maine- ja turismiteenistusega valmib igal aastal mitmeid infotrukiseid, mida levitatakse nii messidel kui ka välisministeeriumi kaudu Eesti välisesindustes.

SATT annab 4 korda aastas välja eestikeelset e-infokirja Tartumaa Turismi Teataja turismiettevõtjatele ja arendusorganisatsioonidele. Tartu välispartneritele suunatud ingliskeelne e-infokiri antakse välja väiksemas mahus.

Tartu tuntuse suurendamiseks on SATT osalenud ühena seitsme Läänemere-äärse riigi 36 partnerist projektis EuRoB — Euroopa Tellisgootika tee II (European Route of Brick Gothic; rahastus INTERREG III B). Objektideks olid Tartu Jaani kirik, Tartu Toomkirik ja Eesti Spordimuseumi võlvkelder. Projekti raames osaleti messidel seitsmes Läänemere-äärses riigis, valmisid trükised saksa, inglise ja poola keeles ning Internetis mitmekeelne koduleht www.eurob.org.

Emajõe ja Emajõe ümbruse koordineeritud arendamiseks lõi Tartumaa Omavalitsuste Liit 2005. aastal Sihtasutuse Emajõe Jõeriik, mille juhtimises Tartu linn osaleb. Koostöös SA-ga Emajõe Jõeriik on Euroopa Liidu toel valminud randumiskohtade projektid, randumiskohad ehitatakse välja järgnevatel aastatel. Emajõe Jõeriigi visiooniks on täielikult väljaarendatud Emajõe Jõeriik toimiva jõeliikluse ning eelnevat toetava vajaliku turismi tugifrastruktuuriga. Sihtasutuse Emajõe Jõeriik peamine ülesanne on arendada Emajõe kui veeteed ning aidata kaasa Tartu ja Pihkva vahelise laevaliikluse taaskäivitamisele.

Tartu linn osaleb Tartumaa Omavalitsuste Liidu kaudu ka SA Lõuna- Eesti Turism tegevuses. Sihtasutuse peamised tegevusvaldkonnad on regionaalne turundus ja turismitoote arendus säästva turismi põhimõtteid silmas pidades ning turismialaste koolituste korraldamine. Samuti korraldab SA Lõuna- Eesti Turism konkurssi "Ehe Lõuna- Eesti".

Sihtasutuse Tartu Ärinõuandla missioon on Tartumaa alustavate ning tegutsevate väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arengu toetamine, ettevõtete ja ettevõtluskeskkonna konkurentsivõime tugevdamine ja regionaalse arengu edendamine partnerluse, asjatundliku nõustamise ja koolituse pakkumise kaudu.

Tartu linnavalitsuse ettevõtluse osakond (EVO) viib läbi ettevõtjate koolitusi teeninduskvaliteedi tõstmiseks. Muu hulgas korraldab EVO ettevõtluskonkursse, milles osalevad ka turismiettevõtted. Aastal 2006 viis EVO läbi 12 koolitust. Alates 2005. aastast korraldatakse Tartu ettevõtlusnädalat, mille raames korraldatakse alustavatele ja tegutsevatele ettevõtjatele, noortele ja kõigile linnakodanikele mitmeid ettevõtlusteemalisi üritusi. Teeninduskvaliteedi parandamiseks on läbi viidud ettevõtjate koolitusi projekti „Tartu — hea teeninduse linn” raames, giidide koolitusi ning tunnustatud parimaid ettevõtjaid.

Linnavalitsuse osakondade töö tulemusena on turismiinfrastruktuuri arendamise valdkonnas arendatud viidasüsteemi, avatud on uus külastuskeskus Raekoja platsil, valminud on mänguasjumuuseumi filminukkude maja ja rajatud on laulupeomuuseum, Antoniuse õu koos Lutsu 5 hoonega on saanud korda, uue ilme on saanud Raekoja plats ja Rüütli tänav, alustatud on Emajõe-äärse promenaadi rajamisega. Linna rahalisel toel on osaliselt konserveeritud Toomkiriku varemed. Eraettevõtjate eestvedamisel on valminud Atlantise paadisild, mootorlaev Pegasus on alustanud regulaarse, valminud on ajalooline hansalodi.

3.5. LINNAKESKKOND JA TURISMI INFRASTRUKTUUR

Miljöo ja õhkkond on märksõnad, mille kaudu Tartu kui turismi sihtkoht end reklaamib ja eristada püüab. Ka Tartu puhul toimib sõltumatu kultuurinõustaja Robert Palmeri öeldu: „Edukad linnad on need, kes loovad õhkkonda. Linnas võivad olla ülihead hotellid, kuid õhkkonna tõttu on linnad huvitavad või siis ei ole.” Tartu linn on pööranud suurt tähelepanu linnakeskkonna kujundamisele ning miljööväärtuslike linnaosade ja objektide väärtustamisele. Linn eraldab kultuuriväärtusega ehitistele restaureerimistoetust, et aidata kaasa ehitiste kultuuriväärtuste säilitamisele või taastamisele ja linnapildi üldisele paranemisele. Oluliselt on kesklinna atraktiivsust tõstnud Tartu vanalinna — Raekoja platsi, Rüütli tänava ja Küüni tänava arendustegevused.

Tartu linnas asuvad pargid ja rohealad — Toomemägi, Emajõe-äärsed pargid jõe mõlemal kaldal ja Raadi park ilmestavad linna ning on olulised ka turistide ja linna külaliste jaoks.

Oma näo annab linnast läbi voolav Emajõgi, mis on läbi aegade olnud tähtis ühendus- ja kaubatee. Tartu piirides voolab 10 km pikkuselt Suur-Emajõgi, ilmestades linnakeskkonda ja pakkudes võimalusi puhkuse ja külastuselamuste mitmekesistamiseks. Tehtud on ettevalmistustööd sildumisalade, sadamate ja slippide ehituseks (keskkonnamõjude hindamine, hüdrograafiline mõõdistus, geoloogilised ja geotehnilised uuringud, detailplaneeringu koostamine) järgmiste objektide kohta: Vana-Ihaste sildumisala, Sava sildumisrajatis (Luunja vald), Väike-Turu 10 sildumisala, Liivanina paadisadam (Vara vald), Mehikoorma sadam (Meeksi vald), Rebase tn sildumisala, Sõpruse silla aluse sildumisala, Turu silla slipp (Tartu linn).

Info- ja suunaviitade osas on Tartu üsna palju ära teinud: linna sissesõitudele on paigaldatud skeemkaardid, kesklinnas on olemas infotulbad, mis viitavad tähtsamatele objektidele ja vaatamisväärsustele. Siiski vajab viidasüsteem edasiarendamist, paljud objektid on viitamata või ei ole viidatud piisavalt. Puudus on turismiinfostendidest bussi- ja raudteejaamas.

Avalikke tualette, sh puuetega inimestele sobivaid, pole piisavalt ja need vajavad paremat tähistust.

Tartu paistab silma traadita Interneti alade rohkusega, üllatades positiivselt paljusid välituristegi. Tartus on üle seitsmekümne vaba kasutusega traadita Interneti leviala, kattes praktiliselt kogu turistide poolt enim külastatava piirkonna. Lisaks pakuvad kümnekond ettevõtet tasuta traadita Interneti ühendust.

Tartu on suuruselt teine, rikkaliku ajaloo- ja kultuuripärandiga ülikooli- ja konverentsiturismi linn Eestis. See on eelduseks turismi edukale arendamisele. Lõuna-Eesti turismipiirkonna peamise linnalise keskusena on Tartu väravaks ja sadamaks looduslikult kaunisse, ajaloo- ja kultuuripärandilt rikkasse aktiivpuhkuse ja talupuhkuse tooteid pakkuvasse Lõuna-Eestisse.

4. TARTU TURISMI ARENGU MÕJUTEGURID

4.1. TURISMISEKTORI ARENGUT MÕJUTAVAD TRENDID

Turismi arengut mõjutab kõige enam majanduse olukord. Samas on viimastel aastatel üle maailma täheldatud, et inimesed ei jäta ka majanduslikult raskematel aegadel välisreise tegemata, vaid otsivad odavamaid reisimisvõimalusi või teevad lühemaid reise. Maailma Turismiorganisatsiooni prognoosi kohaselt kasvab aastani 2020 Kesk- ja Ida-Euroopa riikidesse tehtavate reiside arv kiiremini (4,6% aastas) kui reisimine teistesse Euroopa piirkondades (3,1% aastas). Kasvu toetab odavlennufirmade liinivõrgu ja transpordiühenduste areng ning suhteliselt soodsam hinnatase ja uudsusfaktor.

Turismi kasvu Euroopas toetab suures osas väiksema osatähtsusega turismiturgude (Venemaa, Hispaania, Itaalia) elanike reisimisaktiivsuse kasv. Kõige suuremat mõju on avaldanud Venemaa elanike välisreiside kiire kasv. Samas on kahe kõige suurema osatähtsusega turismituru (Saksamaa ja Suurbritannia) elanike reisimisaktiivsus jäänud samale tasemele.

Eurooplaste välisreisid muutuvad lühemaks. Samas reiside arv kasvab, mis vähendab ühe reisi kohta tehtud kulutusi, kuid kogukulud reisimisele suurenevad.

Demograafilised muutused mõjutavad nõudlust tootegruppide osas. Rahvastiku vananemine kasvatab nõudlust tervise- ja spaaturismi teenuste järele. Prognoositakse ka nõudluse kasvu kultuuriturismi valdkonnas, eriti vanema sihtgrupi jaoks koostatud programmide osas. Noorte hulgas kasvab nõudlus aktiivpuhkuse toodete lõikes, eriti seiklusturismi tüüpide osas.

Kasvab individuaalreiside ja viimase hetke reiside arv, samuti lühikeste linnareiside ja ringreiside arv. Puhkusereiside eelistustes süveneb soovide polariseerumine ja suurem rõhk individuaalsusele. Järjest enam tähtsustatakse mugavust ja tähelepanu tarbija erisoovidele. Suureneb erihuvitel põhinevate reiside osakaal, kusjuures erinevate huvidega tarbijasegmente on järjest enam.

Reisisihtkoha valikul saab üha määravamaks konkreetne elamus või tegevus, näiteks huvipakkuva harrastusega tegelemine või uute teadmiste omandamine.

Kasvav nõudlus kultuuri tarbimise järele on linnaturismi arengu veduriks. Linnakultuuri turism on järjest kasvav turismiliik. Kultuuripealinnade kõrval koguvad populaarsust ka väiksemad kohad ja uued regioonid.

Väheneb reisiteenuse pakkujate osatähtsus ja suureneb Interneti kasutamine reisi broneerimiseks. Internet on reisiinfo allikana esikohal. Teisena järgnevad reisifirmad, seejärel sõbrad ning reisiraamatud ja brošüürid.

Sihtkoha valikul tähtsustatakse üha enam kvaliteeti. Turismiturunduses on peamiseks väljakutseks muutunud sihtkohtade eristumine konkurentidest nii turunduses kui ka tootepakkumises.

Hindade tõus ja otselennuühenduste (sealhulgas odavlendude) vähesus nõrgendab Eesti kui sihtkoha konkurentsivõimet võrreldes Euroopa teiste sihtkohtadega.

Turismi soodustavaks asjaoluks on Eesti liitumine Schengeni viisaruumiga 21.12.2007.

Eestis on siseturismi kiire kasv aeglustumas. Kiire kasv on olnud seotud majanduskasvuga, mis on võimaldanud elanikel rohkem kulutada oma isiklikele puhkusereisidele ning Eesti firmadel ja asutustel seminaride ja firmaürituste korraldamisele. Pakkumise poolelt on lisandunud atraktiivseid ajaveetmis- ja puhkamisvõimalusi, mida turismiteenuste pakkujad turundustegevuse kaudu suunavad järjest enam siseturistidele.

4.2. TARTU PEAMISED SIHTTURUD

Siseturg

Eesti elanikud teevad aastas ligi 850 000 ööbimisega sisereisi, viibides sihtkohas keskmiselt 1,83 ööd ja kulutades umbes 1,4 miljardit krooni. Viimaste aastatel on siseturism erakordselt kiiresti kasvanud. Võrreldes 2003. aastaga on ööbimiste arv peaaegu kahekordistunud, kusjuures 2006. aastal kasvas ööbimiste arv 34,9%. Majanduskasvu aeglustumise tõttu võib lähiaastatel siseturismis oodata 10–15%-list aastakasvu. Kõige aktiivsemalt reisivad 15–19- ja 30–39-aastased, kõrgharidusega ja suurema sissetulekuga inimesed.

Kõige levinumaks tegevuseks on vabaajareisidel sugulaste või tuttavate külastamine, seejärel rannamõnude nautimine ja isikliku eluga seotud üritused. Järgneb ajaloo- ja looduspärandiga tutvumine ning kultuuriürituste külastus. Siseturismi arengut mõjutab ühelt poolt positiivselt Eesti elanike sissetulekute suurenemine, teiselt poolt aga meelitavad Eesti elanikke järjest rohkem odavate välisreiside pakumised ja otselennud uutesse põnevatesse välisriikidesse. Selleks, et Eesti elanik käiks välisreiside kõrval jätkuvalt ka sisereisidel, on vaja lisaks atraktiivseid teenuseid, olgu need huvitavad meelelahutusüritused, programmid, näitused või aktiivse puhkuse võimalused. Teenuste arendamisel ja pakumisel on kasutamata võimalusi eelkõige väljaspool suvehooaega.

Soome

Eesti on Soome elanike välisreiside tähtsaim sihtkoht, Eesti külastused moodustavad 32% soomlaste ligi kuuest miljonist välisreisist. Viimastel aastatel on Eesti vastu huvi veidi vähenenud, seda nii hinnataseme tõusu kui ka uudsuse puudumise tõttu. Kuigi aastatega on soomlaste osakaal väliskülalistate koguhulgas vähenenud, moodustavad nad Eestis üle poole ja Tartus 44% väliskülaliste koguarvust. Jõuka lähinaabrina jäävad soomlased liidripositsioonile veel aastateks.

Eesti puhul eelistavad soomlased uusi sihtkohti. Kõige huvipakkumaks reisirühmaks on lühipuhkus mõnes Eesti linnas väljaspool Tallinna (Pärnus, Tartus, Kuressaares, Haapsalus vm), seda eelistaksid 35–64-aastased. Soomlaste jaoks on olulised looduslikult kaunid kohad ja soodsad ostuvõimalused.

Huvipakkumaks peetakse spaapuhkust ja Balti riikide ringreisi. Spaapuhkus on esimeste eelistuste hulgas üle 50-aastastel, kuid sellest on huvitatud ka nooremad vanuserühmad. Nooremad inimesed, eriti 15–24-aastased, on teistest rohkem huvitatud restoranidele, ostudele ja ööelule orienteeritud ühe- või mitmepäevastest

reisidest Tallinna või ka teistesse linnadesse. Üle 35-aastased nimetasid kõige rohkem looduskauuneid kohti.

Saksamaa

Tähtsusetl teisel kohal nii Eesti kui ka Tartu jaoks on Saksamaalt saabuvad turistid. Saksamaa on oma 82 miljoni elanikuga üks Euroopa suurimaid turismi sihtturge. 2005. aastal EAS-i poolt Saksamaa elanikkonna seas läbiviidud uuring Eesti kui puhkusesihtkoha maine kohta näitas, et ligi veerand Saksamaa elanikest on huvitatud Eesti ja kogu Baltikumi külastamisest. Seda tõestab ka viimaste aastate turismistatistika, mille alusel on Saksamaa turistide arv Eestis kahekordistunud. 2006. aastal Saksamaalt pärit turistide arv siiski kahanes.

Kõige tõenäolisemalt ollakse valmis tulema Eestisse Läänemere kruiisi raames või linnareisile — mõlemat nimetas väga või üsna huvipakkuvana 2/3 vastanutest. Veidi alla 50% oleks huvitatud ringreisist auto või haagissuvilaga. Spaapuhkust nimetas huvipakkuvana kolmandik ja organiseeritud bussiringreisi 22%. Reisisid pakuks vastanutele huvi eelkõige loodus, ajalugu ja kultuur. 81% neist, kes peavad tõenäoliseks siiatulekut, on väga või üsna huvitatud looduslikult kaunite kohtade külastamisest, 3/4 baltisaksa ajalooaga seotud paikadest. Näitused ja kultuurisündmused huvitavad veidi üle pooli vastanutest. Naised on mõnevõrra rohkem huvitatud loodusest ja kultuurisündmustest, mehed aga ajalooaga seotud vaatamisväärsustest. Sakslastele tuleks nende suurest loodus- ja kultuurihuvist lähtudes pakkuda Tartut koos Lõuna-Eesti looduslike ja ajaloolis-kultuuriliste vaatamisväärsustega.

Läti

Lähinaabrina on Läti tõusnud viimastel aastatel oluliseks sihtturuks, kust kõikidest välisreisidest 24% tehakse Eestisse. 2006. aastal kasvas Eestis majutatud välituristide hulgas kõige rohkem Läti turistide arv, mis juba 2005. aastal näitas märkimisväärset kasvu. Kasv on jätkunud ka 2007. aastal. 80% Eesti külastustest on ühepäevased. Läti elanike välisreiside arv ja kulutused on viimastel aastatel kiiresti kasvanud eelkõige elanike sissetulekute kasvu tõttu. Eestisse reisimist kõige rohkem mõjutanud teguriteks on elukohapiirkond ja tuttavate olemasolu Eestis.

Läti elanikkonnale pakub kõige rohkem Eestis huvi looduslikult kaunite kohtade külastamine, puhkus mere ääres, muuseumid, kultuurisündmused ja aktiivsed harrastused. Tartu potentsiaalseks sihtgrupiks Lätis on ka perega reisijad ja kultuurihuvilised turistid.

Rootsi

Rootsi turismitrendid on sarnased ülejäänud Euroopaga: kasvab lühireiside osakaal, mida tehakse kogu aasta jooksul. Rootslastel on huvi uute ja odavate sihtkohtade järele. Turgudest on esikohal Soome ja Taani, samuti Hispaania. Rootslased sõidavad reisile eelkõige selleks, et kohtuda sugulaste-tuttavatega, nautida päikest või keskkonnavahetuseks.

Ka Rootsi rahvastikus suureneb pensionäride osakaal, kellel on sääste ja aega, mida reisimisele kulutada. Noorem põlvkond eelistab üha enam raha kulutada reisimisele. Stress suurendab puhkusevajadust ning tähtsaks muutuvad elamused ja tegevused.

Pärast viimaste aastate tõusu langes 2005. ja 2006. aastal Rootsi turistide arv Eestis. Peamine põhjus on hinnataseme tõus. Rootslasi huvitab eelkõige nädalalõppureis laevaga, ringreis Baltikumis ja ühepäevakruis Tallinna. Kõige rohkem on Eestisse reisimisest huvitatud lasteta paarid ja pensionärid, kellele sobiks hästi pakkuda Tartu ajaloo- ja kultuuripärandil põhinevaid tooteid ja kultuuriüritusi. Keskealised on huvitatud spaareisidest, samuti Baltikumi ringreisidest.

Venemaa

Venemaal elanikest umbes kümnendik reisib välismaale — see on 14,5 miljonit venelast vanuses 25–49 eluaastat, nende hulgas on kõige rohkem kõrgema sissetulekuga inimesi. Välisreisidele kulutamise poolest on Venemaa elanikud 10. kohal. Eestisse tullakse peamiselt aastavahetusel, koolivaheaegadel ja suvepuhkuste ajal. Eesti linnadest pakuvad Venemaa turistile kõige enam huvi Tallinn, Tartu, Pärnu ja Narva, lisaks Saaremaa.

Eestisse soovitakse tulla puhkust veetma ka mere äärde ja spaadesse. Vene turist on teistest enam huvitatud ka kultuuriüritustest ja arhitektuurist, külastab meelsasti näitusi ja muuseume.

Positiivse tõuke Eestisse reisivate turistide arvu suurenemisele on andnud 2006. aasta algusest kehtima hakanud lihtsustatud viisasüsteem kuni 5-päevastele reisidele Eestisse.

Norra

Norra elanike ööbimisega välisreisidest moodustavad 70% puhkusereisid. Norrast pärit spaaklientide arv on Eestis aasta-aastalt tõusnud. Eriti kiire on olnud kasv spaakülastuste osas — 2005. aastal kasvas Norrast pärit spaakülastajate arv 111%.

Uuringu „Eesti maine puhkusesihtkohana Norras” järgi on Eestit külastanud 7% Norra elanikest, lähemal kolmel aastal Eestisse puhkusereisile tulekut pidas tõenäoliseks 14%. Seega peaks kolme aasta jooksul külastama Eestit umbes 135 000 norralast. Eestit on vanuserühmadest enim külastanud üle 60-aastased norralased, enim pidasid Eesti külastamist tõenäoliseks keskealised vastanud. Eestisse puhkusereisile tulla soovijaid on Eestit külastanute hulgas kolm korda rohkem kui mittekülastanute hulgas, see näitab ühelt poolt Eestit külastanute kõrget rahulolu reisiga, kuid teiselt poolt Eesti suhteliselt vähest tuntust. Spaareisidest Eestisse on enim huvitatud inimesed vanuses 25–39 aastat, järgnevad üle 60-aastased. Veel huvituvad norralased Eestis restoranidest-kohvikutest, kultuurisündmustest, muuseumidest ja arhitektuurist. Nimetatud huvi saab ka Tartu arvestada pakkumisi koostades.

4.3. TARTU ASEND TRANSPORDIVÕRGUSTIKES

Tartu asub Tallinna–Luhamaa–Pihkva ning Peterburi–Narva–Valga–Riia maanteed ristumispunktis. Külastajad jõuavad Tartusse peamiselt maanteetransporti kasutades. Hästi on arenenud bussiliiklus Tallinnaga. Igas tunnis väljub mitu bussi Tartusse ja vastupidi. Vabariigi valitsuse kavade kohaselt ehitatakse aastaks 2013 neljarealine Tallinna–Luhamaa maantee Mäoni, mis parandab oluliselt ka Tartu kättesaadavust sihtkohana. Via Hanseatica arengu- ja transpordikoridori arendustöö võib tõsta Valga–

Tartu–Jõhvi maantee kaudu regiooni sisenejate arvu, selle trassi mõjud avalduvad pikemas perspektiivis.

Tartul on arvestatav raudteeühendus Tallinnaga. Eesti Raudtee peab oma arenguplaanides esmatähtsaks välja arendada raudteeühendus Lätiga. 2008. aastal remonditakse Tartu–Valga raudtee, mis loob eeldused Tartu–Riia reisijate veo käivitamiseks. Pikemas perspektiivis on planeeritud raudteeühendused Lääne-Euroopaga.

Lennutranspordi poolelt teostatakse praegu Tartu lennujaamast vaid tšarterlende. 2007.–2008. aastal investeeritakse Tartu lennujaama arendusse Ülenurmel, et luua tingimused regulaarliinide käivitamiseks. 2008. aasta sügisest plaanitakse taas avada rahvusvahelised regulaarliinid, sihtkohtadena on kaalumisel Stockholm ja Helsingi. Rahvusvahelise lennuliikluse avamine muudab Tartu hõlpsasti ligipääsetavaks ja suurendab Tartu rahvusvahelist nähtavust.

Tartu piires voolab 10 km pikkuselt Emajõgi, millel on potentsiaali areneda rahvusvaheliseks ühendusteeks. Paraku on Tartut Pihkva oblastiga ühendava veete avamine takerdunud majanduspoliitilistesse probleemidesse.

Tartu linnas hõlbustab liikumist ühistranspordi andmebaas <http://buss.tartu.ee>, kus info on eesti, inglise ja vene keeles. Auto- ja minibussi renti pakub ligi 20 firmat, rendibusse pakub enam kui kümnekond firmat. Turismibussidele on Tartu kesklinna piirkonnas loodud 12 parklat.

4.4. TURISMI ARENDAMISE STRATEEGILINE RAAMISTIK

Tartu turismi arengukavas määratletud arengusuundade ja püstitatud eesmärkide kavandamisel on lähtutud Tartu linnas varem välja töötatud strateegilistest arengudokumentidest ning samuti on kavandatavad arengud kooskõlas riikliku turismiarengukava põhimõtete ja prioriteetidega. Tartu turismi arengukava 2008–2013 tugineb muu hulgas järgmistele alusdokumentidele: arengustrateegia „Tartu 2030”, Tartu arengukava 2007–2013, Tartu linna kultuuri, spordi ja noorsootöö arengukava aastateks 2008–2013, Eesti riiklik turismiarengukava 2007–2013.

- Arengustrateegia „Tartu 2030”

Visioonis nähakse Tartut arenemas viie linna — teadmuslinna, ettevõtluslinna, modernse elukeskkonnaga linna, hooliva linna ja loova linna tasakaalustatud ühenduses.

„Tartu 2030” visiooni konkretiseerimiseks on iga kujutusliku linna jaoks seatud oma allvisioon, eesmärgid (E) ja strateegilised tegevussuunad (T). Otseselt turismi valdkonda käsitleb eesmärk E 21.

E 21. Tartu on tuntud turismi sihtkohana.

T 21.1. Eesti kultuuri- ja teaduspärandi atraktiivne tutvustamine ajakohaste meetodite abil, muutes Tartu muuseumid interaktiivseks ja külastajasõbralikuks.

T 21.2. Tartu arendamine tervikliku turismiobjektina, kuhu kuuluvad Toomemägi, AHHAA, ERM Raadil, Jaani kultuurikvartal, Emajõe Jõeriik koos Emajõe kaldapealsetega jm. Tartu Linnamuuseum koos filiaalidega annab tervikliku pildi Baltimaade vanima linna ajaloost

T 21.3. Tartu kui konverentsiturismi sihtkoha jätkusuutlik arendamine, sh ajakohase, rahvusvahelistele nõuetele vastava konverentsikeskuse rajamine.

T 21.4. Tartu tutvustamine hansa-, ülikooli- ja muuseumide linnana, Tartu aktiivne sihtgruppide põhine turundamine turismi sihtkohana.

T 21.5. Regulaarse laevaliikluse arendamine Emajõel ja Peipsi järvel, regulaarreiside korraldamine Pihkvasse. Emajõe Jõeriigi arendamine atraktiivseks puhkepiirkonnaks: randumissildade rajamine, puhkekohtade ja matkaradade võrgustiku loomine koostöös naaberomavalitsustega.

T 21.6. Via Hanseatica turismitee ja arengukoridori arendamine — ühtse turismivõrgustiku loomine Läänemere regioonis.

T 21.7. Turismiteenuste kvaliteedi tõstmine turismisektoris — toitlustus, majutus, konverentsiturismi teenused jm.

T 21.8. Osalemine rahvusvahelistes turismiprojektides ja rahvusvahelise koostöö tugevdamine.

Lisaks on turismisektori integreerituselt tulenevalt mitmedki teised eesmärgid ja tegevused turismivaldkonna arengut toetavad.

E 10. Tartus on miljöövärtuslik ja turvaline linnaruum, mida kasutatakse ja arendatakse jätkusuutlikkuse printsiibil.

E 18. Linnaelanikud on veendunud, et kunst, kultuur, loovus ja esteetika on Tartu linnaruumi osad, mida tuleb väärtustada, hoida ja külalistega jagada.

E 19. Linna elanikel ja külalistel on aastaringiselt võimalus osa saada heatasemelistest kultuuri- ja spordisündmustest, festivalidest, näitustest, noorsooüritustest.

E 13. Tartu on integreeritud rahvusvahelisse transpordivõrku, milles transpordikorraldus on turvaline ja keskkonnasõbralik.

- Tartu arengukava 2007–2013

Arengueesmärgi — Tartu on tuntud turismi sihtkohana — saavutamiseks on olulisemad tegevused konverentsiturismi kui hooajalisust vähendava valdkonna edendamine konverentsibüroo käivitamise abil ning turistide teenindamise parandamine, sealhulgas külastuskeskuse rajamise ja puuetundlike ekraanide paigaldamise näol. Tartu arendamine tervikliku turismiobjektina hõlmab nii transpordi infrastruktuuri täiustamist, Emajõe kaldapealsete ja miljöövärtuslike piirkondade arendamist kui ka üksikute turismiobjektide (AHHAA, Toomemägi, ERM jne) väljaarendamist või rekonstrueerimist. Turismi arengut toetavad koostöö Sihtasutusega Tartumaa Turism, linna sihtgrupipõhine turundamine erinevate kanalite kaudu (messid, infomaterjalid, meedia jne), turismialaste turu-uuringute korraldamine, giidide koolitus, heatasemeliste kultuuriürituste korraldamine ja osalemine turismiprojektides.

- Tartu linna kultuuri, spordi ja noorsootöö arengukava aastateks 2008–2013

Tartu kultuuri visioon aastaks 2013 on: Tartu on atraktiivne kultuurikeskus ja kultuurielu pidev uuendaja. Arengukava arengueesmärgid toetavad turismi arengut, pakkudes aastaringiselt mitmekesiseid kultuuri-, spordiüritusi ja -sündmusi ning atraktiivseid kultuuri- ja spordiatraktsioone.

- Eesti riiklik turismiarenduskava 2007–2013

Arengukava esitab turismi kui majandusharu tasakaalustatud arengustrateegia, mis on suunatud turismisektori rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu kaudu majanduskasvu toetamisele Eestis. Arengukavaga määratletakse Eesti peamised sihturud välismaal — Soome, Rootsi, Venemaa, Saksamaa, Norra ja Läti ning riigi toetusmeetmed nii omavalitsustele kui ka eraettevõtjatele ja kolmandale sektorile turismisektori arendamiseks ja jätkusuutlikuks toimimiseks.

5. TARTU TURISMI VISIOON 2013 JA ARENGUEESMÄRGID SELLE SAAVUTAMISEKS

Tartu on Läänemere regioonis unikaalse kultuuripärandiga hästi tuntud, atraktiivne ja turvaline reisisiht noore hingega elamusi otsivale külalisele.

Aastaks 2014 on Tartu saavutanud taseme, kus:

- Tartu on tuntud ajaloo- ja kultuuriturismi linnana ning konverentsiturismi sihtkohana, pakkudes koos Lõuna-Eestiga mitmekülgseid aastaringseid loomingu- ja aktiivse puhkuse võimalusi;
- Tartu omanäolise miljööga linnakeskkond pakub külastajale kvaliteetset turismitoodet, mis tagab külastajate rahulolu ja tekitab soovi pöörduda tulevikus tagasi nii turismigrupiga, koos perega kui ka üksinda reisides ning viibida Tartus pikemalt;
- päevakohane informatsioon vaatamisväärsuste, ajaveetmisvõimaluste ja teenuste kohta on hõlpsasti külastajatele kättesaadav;
- Tartusse on lihtne ja mugav tulla nii õhu-, vee- kui ka maanteed või raudteed mööda.

ARENGUEESMÄRGID VISIOONI SAAVUTAMISEKS

Tartu turismisektori arendamise peamine eesmärk on kindlustada Tartu turismisektori konkurentsivõimeline ja jätkusuutlik areng. Peaesmärgi saavutamine toimub alaeesmärkide kaudu.

- E 1. Tartu on rahvusvahelistel turgudel tuntud ja kodumaal hinnatud kultuuriturismi reisisiht.
- E 2. Turismiinfo on ajakohane ja kergesti kättesaadav kõigile.
- E 3. Tartu turismitooted ja -teenused on kvaliteetsed ja mitmekesised.
- E 4. Tartu on aastaringsest populaarsest sihtkoht nii sise- kui ka välituristidele.
- E 5. Tartu on kergesti ligipääsetav sihtkoht.
- E 6. Toimiv ja järjepidev koostöö osapoolte vahel toetab uute ideede ja heade mõtete realiseerimist.

6. TURISMI ARENDAMISE TEGEVUSSUUNAD 2008–2013

Turismi arengukavas püstitatud eesmärgid saavutatakse tegevussuunas kavandatud meetmete ja tegevuste rakendamise teel.

1. TARTU TUNTUSE SUURENDAMINE JA MAINEKIJUNDUS

Tuntuse suurendamine ja mainekujundus on üha suurenevas piirkondadevahelises konkurentsivõimetegur küllastajate arvu suurendamisel. Süsteemne ja konkurentidest selgelt eristuva omanäolise brändiga sihtkoha turundamine ja sihtgruppide mõjutamine suurendab küllastajate arvu ning toetab turismisektori arengut.

Meetmed	Tegevused
1.1. Sihtkoha brändi loomine ja rakendamine	<ul style="list-style-type: none">• Tartu turunduskontseptsiooni arendamine• Brändiraamatu koostamine• Koostöös eraettevõtjatega ühiste müügiargumentide, sõnumite ja visuaalsete elementide kasutamine turundustegevuses• Suveniirikonkursside korraldamine
1.2. Sihtturgudel tuntuse suurendamine	<ul style="list-style-type: none">• Müügiarendustegevuste korraldamine sihtturgude reisikorraldusega seotud ettevõtjatele ja ajakirjanikele• Sihtturgudel toimuvatel turismimesseidel osalemine• Turunduskampaaniate korraldamine sihtturgudel• Väljapanekute ja esitluste korraldamine• Reklaami ostmine meediaväljaannetes ja avalikkuse teavitamine: artiklite avaldamine, TV- ja raadiosaadetes osalemine• Turismiteadlikkuse tõstmine linnaelanike seas
1.3. Infoedastamise kanalite mitmekesistamine ja koostöö tõhustamine	<ul style="list-style-type: none">• Koostöö tihendamine Eesti esindajatega välismaal• Sõpruslinnade võrgustiku aktiivne kaasamine• Eesti reisisihi tuntuse suurendamise programmi tegevustes osalemine• Osalemine erinevates rahvusvahelistes organisatsioonides• Koostöö edendamine ETFL-i sissetuleva turismi sektsiooniga• Koostöös reisikorraldajatega Tartu lülitamine Baltikumi ringreiside marsruutidesse

<p>1.4. Turismiinfo kättesaadavuse suurendamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Interneti-põhiste infoportaalide www.visittartu.com, http://kultuuriaken.tartu.ee ja turismitoodet, -teenust pakkuvate organisatsioonide kodulehtede arendamine • Interneti-põhiste kampaaniate korraldamine • Süsteemne turismiinfo kogumine ja jagamine • Infomaterjalide koostamine sihtturu nõudlusele vastavalt, sh toote trükiste koostamine ja levitamine • Puutetundlike ekraanidega infokioskite paigaldamine kesklinna, Tartu Kaubamajja, Lõunakeskusesse, bussijaama ja raudteejaama • Ürituste pikaajaline etteplaneerimine ja sellekohase info levitamine reisibüroode jt infokanalite kaudu; tähtsündmuste kalendri kaheaastane etteplaneerimine • Innovaatiliste IT-lahenduste kiire kasutuselevõtmine (i-Podide, audiogiidide jms rakendamine)
---	---

2. TURISMITOODETE MITMEKESISTAMINE JA KVALITEEDI PARANDAMINE

Atraktiivne ja kvaliteetne, kliendi ootustest ja vajadustest lähtuv turismitoo on turismiturul eduka konkureerimise võtmetegur ja vältimatu eeldus. Eristumiseks tuleb leida uuenduslikke lähenemisi, mis vastavad valitud sihtgruppide ootustele ja muutuvatele trendidele. Konkurentidest eristuva sihtrühmade nõudlusele vastava kõrgekvaliteedilise tootevaliku pakkumine tagab külastajate rahulolu, pikendab nende viibimist Tartus ja äratab soovi korduvalt tagasi pöörduda. Mitmekesiste turismitoodete ja teenuste pakkumine aitab vähendada turismitarbimise hooajalisust.

Meetmed	Tegevused
<p>2.1. Jaani kultuurikvartali kujundamine terviklikuks turismitooteks</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Antoniuse õue Lutsu 3 hoone rekonstrueerimine • Mänguasjamuuseumi arendamine laste ja perekeskuseks Lutsu 2 hoone teatrimajaks ja külastuskeskuseks renoveerimise teel • Jaani kiriku atraktiivsuse suurendamine: ekspositsiooni loomine (sh terrakotaskulptuuride eksponeerimine), kontsertoreli ehitamine

<p>2.2. Toomemäe kompleksi väljaarendamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toomemäe arendamise kava koostamine • Toomemäe pargi korrastamine • Poternide restaureerimine ja kasutuselevõtmine • Tähetorni kompleksi rekonstrueerimine teadusmuuseumiks • Toomkiriku varemete konserveerimine ning esinemispaiga rajamine • Musumäe ja groti rekonstrueerimine • Meditsiinimuuseumi rajamine vanasse anatoomikumi
<p>2.3. Emajõe kompleksne kasutuselevõtmine aktiiv- ja perepuhkusteks</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Väikesadamate, sildumisalade, slippide väljaehitamine • Kaldakindlustuste, promenaadide ja kallasradade väljaehitamine ja matkaradade võrgustiku arendamine • Jõe keskuse loomine: lodjakoja, ujula ja kalapargi rajamine • Veeatraksioonide arengu toetamine • Emajõe parkide valgustuse uuendamine • Kämpinguala rajamine Anne kanali ja Emajõe vahelisele alale • Anne kanali teeninduse arendamine
<p>2.4. Külustusmotivaatorite rajamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Teaduskeskuse AHHA uue hoone ehitamine • Raadile Eesti Rahva Muuseumi rajamine
<p>2.5. Turismi atraksioonide atraktiivsuse suurendamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Muuseumide ja botaanikaaias ekspositsioonide ajakohastamine ja atraktiivsemaks muutmine. Audiogiidide ja interaktiivsete ekspositsioonide kasutuselevõtmine • Muuseumide ja galeriide lahtiolekuaegade muutmine nõudlusest tulenevalt • Elamusliku programmi koostamine ülikooli ja tema ajaloo tutvustamiseks • Ülikooli loodusmuuseumi ja ajaloo muuseumi püsiekspositsioonide uuendamine • Botaanikaaias, Emajõe kallastel, Toomemäel ürituste korraldamine • Tähtvere puhkepargis laste- ja noortepargi väljaehitamine • Tartu Linnamuuseumi 2. etapi ehk linnaajaloo keskuse ehitamine ja uue ekspositsiooni rajamine

2.6. Konverentsiturismi arendamine	<ul style="list-style-type: none"> • Konverentside korraldamise võimaluste ja atraktiivsuse suurendamine • Eesti Konverentsibüroo töös osalemine • Konverentsiturismitoote arendamine koostöös avaliku ja erasektoriga ning teadusasutustega • Koostöö arendamine erinevate konverentsi- ja turismiorganisatsioonidega, ümarlaudade korraldamine • Konverentsiteenuste andmebaasi pidev uuendamine
2.7. Tervise- ja raviturismi arendamine	<ul style="list-style-type: none"> • Koostöö arendamine SA-ga TÜ Kliinikum • Spaaturismi arendamine koostöös ettevõtjatega
2.8. Pakettide koostamine turismitoodete mitmekülgsemaks ja atraktiivsemaks pakkumiseks	<ul style="list-style-type: none"> • Pakettide loomine sihtturgude põhiselt ja erinevatele turusegmentidele (pered, kultuurituristid, aktiivse puhkuse nautijad, ärituristid) • Jaani kultuurikvartali programmi loomine • Erinevate <i>incentive</i>-toodete väljaarendamine koostöös kultuuriasutuste ja turismiasjalistega (ülikooliga seotud programmid, keskaja programmid, seiklusmängudel põhinevad programmid linnakeskkonnas, teatraliseeritud programmid linnakeskkonnas jms) • Pre- ja posttuuride väljatöötamine ärituristide jaoks • Kultuuri- ja spordiürituste sidumine majutusvõimaluste ja ärikohtumiste korraldamisega • Tartus pakutava sidumine Lõuna-Eestis pakutavate turismitoodetega (Eesti Põllumajandusmuuseum, Tartu Lennundusmuuseum, Kolkja vanausuliste muuseum jt)
2.9. Teeninduskvaliteedi tõstmine	<ul style="list-style-type: none"> • Koolituskursuste ja seminaride korraldamine turismitoodete ja -teenuste pakkujatele • Kvaliteedijuhtimise süsteemi rakendamine ettevõtetes • Osalemine EAS-i kvaliteedimärgiste programmides • Tartu Hea Teeninduse nädala korraldamine • Parimate teenindajate tunnustamine

3. TURISMI TOETAVA TUGISÜSTEEMI ARENDAMINE

Piirkonna turismipotentsiaali rakendamiseks on oluline toetada tugiteenuste kvaliteedi parandamist ja tihendada koostööd turismiasjaliste vahel nii infovahetuse kui ka ühiste tegevuste kavandamise osas.

Meetmed	Tegevused
---------	-----------

3.1. Tugiteenuste kvaliteedi tõstmine	<ul style="list-style-type: none"> • Turismisektori arengut toetavate organisatsioonide juhtimises osalemine (SA Tartumaa Turism, SA Emajõe Jõeriik, MTÜ Eesti Konverentsibüroo, SA Lõuna-Eesti Turism) ning nende tegevuse ja arengu toetamine • Osalemine turismi mõjutava riikliku poliitika ja strateegia ning arengukavade väljatöötamisel • Küllastajate rahulolu uuringu regulaarne läbiviimine • Koolituste korraldamine turismisektori arendajatele ja tugisüsteemile
3.2. Turismiasjaliste teabevahetuse ja koostöö edendamine	<ul style="list-style-type: none"> • Turismiasjalistele ümarlaudade ja seminaride korraldamine • Turismiasjalistele kvartaalse infokirja koostamine ja levitamine eesti keeles • Ingliskeelse infokirja koostamine 2 korda aastas • Statistiliste analüüside koostamine, maine- ja turismiuuringute läbiviimine

4. LINNAKESKKONNA ATRAKTIIVSUSE TÕSTMINE JA INFRASTRUKTUURI ARENDAMINE

Külustuskeskkonna visuaalne atraktiivsus ja atraktsioonide leitavus, ligipääsetavus ning mugavus on osa turismielamusest, mida külastaja kogeb ning mille põhjal Tartust üldmulje kujundab.

Meetmed	Tegevused
4.1. Linnakeskkonna visuaalse atraktiivsuse suurendamine	<ul style="list-style-type: none"> • Vastavalt hooajale vanalinna ühtse ja tervikliku kaunistamiskontseptsiooni väljatöötamine ja rakendamine (lilleklumbid, plagud, plakatid, spetsiaalne valgustus nii jõulude ajal kui ka suurüritustel) • Restaureerimistoetuste eraldamine ehitiste kultuuriväärtuse säilitamiseks • Ajalooliste kultuuriväärtuslike hoonete valgustamine • Arhitektuurikonkursside korraldamine kesklinna hoonete rekonstrueerimiseks või ehitamiseks • Konkursside korraldamine linna ilmestavate hoonete, eramute tunnustamiseks • Vanalinna tänavate rekonstrueerimine ja miljööväärtuslike elementide taastamine • Monumentide ja linnakeskkonda rikastavate atraktiivsete objektide rajamine • Linnamüüri restaureerimine • Linnamööbli uuendamine

<p>4.2. Turismiinfrastruktuuri arendamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Turismiviitade ajakohastamine ja objektide tähistamine viitadega • Turismibussidele kesklinnas parkimise tagamine • Turismiinfostendide ja -tahvlite uuendamine • Kesklinna piirkonda avaliku WC ehitamine
<p>4.3. Transpordiühenduste arendamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regulaarse lennuühenduse avamise ja toimimise toetamine • Raudteetranspordi, sh Tartut Kesk-Euroopaga ühendava Rail Baltica, arendamise toetamine • Emajõe ja Peipsi vesikonna laevaliikluse arendamise toetamine • Jalgrattateede ehitamine

7. EESMÄRKIDE SAAVUTAMISE SEIRE MÕÕDIKUD

Arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamist hinnatakse järgmiste mõõdikute alusel.

- Tartus majutatud siseturistide arv kasvab keskmiselt 7% aastas

2006	2013
62 955 siseturisti	101 092 siseturisti

- Tartus majutatud välituristide arv kasvab keskmiselt 8% aastas

2006	2013
67 756 välituristi	116 122 välituristi

- Tartus viibitud keskmine ööde arv kasvab 10%

2006	2013
1,61 ööd	1,77 ööd

- Tartus suureneb konverentsituristide osakaal majutatute koguarvus

2006	2013
6,5%	8%

- Tartu turismi hooajalisus on vähenenud, kõige väiksem turistide osakaal aasta majutatute arvust kuus

2006	2013
4,8%	6,5%

- Tartu külastajate rahulolu kasvab

2006	2013
77%	85%

8. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE

Tartu linna turismi arengukava on koostatud koostöös Tartu linnavalitsuse, SA Tartumaa Turism, ettevõtjate ja teiste turismiasjalistega. Arengukava seire ja täitmise eestvedaja on Tartu Linnavalitsuse avalike suhete osakonna maine- ja turismiteenistus koostöös SA-ga Tartumaa Turism. Arengukava aitavad ellu viia kohaliku omavalitsuse asutused, turismi arendamisele suunatud tugistruktuurid, ühendused ja ettevõtjad.

Kavandatud tegevuste elluviimise vahendid nähakse Tartu linnavalitsuses ette Tartu linna arengukavas 2007–2013 ja Tartu linna tugistruktuuride (SA Tartumaa Turism) ja partnerorganisatsioonide eelarvetes (munitsipaalmuuseumid). Rahalisi lisaressursse

käesoleva arengukava elluviimiseks kaasatakse projektide abil EL struktuurivahendite rakendusametustest, riiklikest tugistruktuuridest ning erasektorist.

LISAD

LISA 1. TOWS-MAATRIKS

		Sisekeskkonnast tulenevad	
Väliskeskkonnast tulenevad		TUGEVUSED	NÕRKUSED
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Eestis tuntud ja rahvusvahelist potentsiaali omavad vaatamisväärsused, atraksioonid ja üritused (ülikool, ERM, mänguasjumuuseum, Jaani kirik, Toomkiriku varemed, tähetorn, AHHAA, Aura veekeskus, Jõmmu, hansapäevad, Antoniuse õu ja gild, ...) ➤ Positiivselt eristuv õhkkond/ atmosfäär (autentne, ajalooline ja kaasaegne koos, ülikoolilinn, mõnus, rahulik, õdus, turvaline, roheline, nooruslik ...) ➤ Mitmekeelne ja heal tasemel haridus-, teadus-, meditsiini- ja arendusasutuste võrgustik eeldusena konverentsiturismi arenguks (põhineb peamiselt ülikoolidel, teadusasutustel, erialaorganisatsioonidel) ➤ Emajõgi linnamaastikku ilmestava elemendina ja eeldusena tootearenguks ➤ Mastaabilt optimaalne ja teenustelt kompleksne linnaline sihtkoht, Lõuna-Eesti turismipiirkonna keskus ➤ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Halb ühistranspordiühendus suuremate rahvusvaheliste keskuste ja turgudega (sh rahvusvahelise reisirongiliikluse ja regulaarlennuühenduste puudumine, Tallinna–Tartu maantee ebaturvalisus) ➤ Turismiarendusega tegelevate üksuste ja organisatsioonide mitteüllaldane ühistegevus (sh ebakõlad turunduses, toodete ja pakettide vähesus) ➤ Tartu kui turismisihtkoha ebaselge profiil (kandva idee/temaatika puudumine ja sihtkoha sõnumite hägusus) ➤ Tartumaa ja Lõuna-Eesti turismiinfrastruktuuri ja turismivõimaluste vähene integreeritus turismitoodete arendamises ja Tartu turundamises ➤ Ebapiisav turismitoodete/pakettide valik ➤ ...
VÕIMALUSED		Kuidas tegutseda sisemiste tugevuste abil väliseid võimalusi ära kasutades? (turul läbilöömine)	Kuidas välise võimaluse abil, sisemisi nõrkusi ületades tegutseda?
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Transpordi infrastruktuuri ja ühendusvõimaluste paranemine (EL-i investeringutoetuste kaasabil) ➤ Tartu naaberomavalitsuste ja Lõuna-Eesti maakondade jätkuv ja suurenev huvi koostööks Tartu linnaga ➤ Poliitiline kokkulepe ning infrastruktuuri ja tehniliste tingimuste olemasolu Tartu–Pihkva laevaliini avamiseks ➤ Väliskoostöö arenemine (sõpruslinnad, teadus- ja arendusasutuste tihedam rahvusvaheline võrgustumine, ...) ➤ Euroopa Liidu struktuurivahendid ettevõtluse, infrastruktuuri arendamiseks ja turundamiseks ➤ ... 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Suurendada Tartu turuosa Eesti turismiturul eristumise ja fookustumise kaudu. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Olemasolevate atraksioonide arendamine, sh teenuse kvaliteedi tõstmine ja valikuvõimaluste suurendamine (sh pakettide loomine) ▪ Kultuuriturismi- ja konverentsiturismitoodete arendamine ▪ Emajõega seonduvate puhkevõimaluste väljaarendamine ▪ Tartu mainekujundus ja turundustegevuste arendamine ▪ Väliskoostöövõrgustike tõhus kasutamine Tartu turundustegevuses ▪ Raviturismi võimaluste väljaarendamine 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tagada Tartu kui turismisihtkoha arendustegevuse sisemine koostöö ja meeskonnatöö ning partnerite kaasatus eesmärkide saavutamiseks. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tartu kui sihtkoha kättesaadavuse parandamine transpordiühenduste ja infosüsteemide arendamise kaudu ▪ Koostöö tugevdamine Tartumaa ja Lõuna-Eestiga, sh integreeritud turismiinfosüsteemi haldamine, toodete ja pakettide loomine ja ühisturundus ▪ Tartu kui sihtkoha turundusliku identiteedi selge määratlemine ja kokkuleppeline rakendamine turundustegevuses ▪ Avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöö ja koordineerituse tõhustamine, meeskonnatöö arendamine ▪ Turismiinfrastruktuuri arendamine ▪ Tartu linnas turismitoodete ja -teenuste kvaliteedi parandamine ja uute toodete loomine osapoolte koostöös

<p>OHUD</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Jätkuv ressursside koondumine pealinnaregiooni, regionaalpoliitika suutmatuse, riikliku arendustegevuse Tallinna-kesksus ➤ Baltikumi ringreiside marsruutide kulgumine Tartust mööda (Via Baltica suuna domineerimine) ➤ Tallinna ja teiste Eesti turismiregioonide küürem areng ning sellest juhtuv Tartu halvenev konkurentsipositsioon ➤ Tartu funktsioneerimine pelgalt Lõuna-Eesti transiitvaravana ning lühiajalise vahepeatuskohana Balti riike haaraval ringreisil ➤ ... 	<p>Kuidas sisemiste tugevuste abil väliseid ohte minimeerida?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Välja arendada Tartu tugev positsioon Eesti ja Lõuna-Eesti külastuste ja Baltikumi ringreiside peatuskohana. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Initsiatiiv ja aktiivne osalus riiklike poliitikate (sh turismipoliitika) kujundamises, sh lobitöö ▪ Järjepidev koostöö turismifirmadega (Tartu lülitamiseks Baltikumi ringreiside marsruutidesse, Tallinna külastavate välisturistide teisese sihtkoha positsiooni saavutamiseks jne) ▪ Suvehooajavälise tegevuse ja võimaluste arendamine ja turundamine ▪ Süsteemne turundus siseturul, sh venekeelsele elanikkonnale 	<p>Kuidas sisemisi nõrkusi vähendades väliseid ohte minimeerida?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Edendada koostööd piirkondlike, riiklike ja rahvusvaheliste turismiarendusorganisatsioonide, turismiettevõtete ja riiklike poliitikaid kujundavate institutsioonidega. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Maismaa-, raudtee- ja lennutranspordiühenduste parandamine ▪ Tartu tugeva kohabrändi loomine ▪ Turunduskommunikatsioonis Tartu eripära ja kliendiväärtust esiletoovate turundussõnumite loomine ning kasutamine ▪ Kohabrändi toetavate turismitoodete arendamine ▪ Uuenduslike ja loovate meetodite, tehnoloogiate ja disainilahenduste kasutamine turismiinfrastruktuuri arendamises, tootearenduses ja turunduses ▪ Tartu positsiooni tugevdamine tagamaal (Tartumaal ja Lõuna-Eestis) olemasolevaid võimalusi integreerides ▪ Investeeringute ja turundustegevuste tulemuslikkuse analüüsi ja mõõdikute süsteemi rakendamine
---	---	--

**LISA 2. TARTU TURISMI ARENGUKAVA KOOSTAMISE SEMINARIDEL
OSALENUD**

Nimi	Asutus, organisatsioon, ettevõte
Karin Jaanson	Tartu Linnavalitsus
Andero Uusberg	Tartu Linnavalitsus
Kairi Ustav	Tartu Linnavalitsus
Elvi Tani	Tartu Linnavalitsus
Indrek Mustimets	Tartu Linnavalitsus
Age Merila	Tartu Linnavalitsus
Ülle Külv	Tartu Linnavalitsus
Aitel Käpp	Tartu Linnavalitsus
Rait Ress	Tartu Linnavalitsus
Mati Raamat	Tartu Linnavalitsus
Imbi Lang	Tartu Linnavalitsus
Raul Oreškin	Tartu Linnavalitsus
Kaili Ojamets	Tartu Linnavalitsus
Kaja Allilender	SA Tartumaa Turism
Reelika Irs	SA Tartumaa Turism
Kristi Anniste	SA Tartumaa Turism
Siiri Tomingas - Joandi	SA Tartumaa Turism
Heleri Pleer	SA Tartumaa Turism
Maarja Ojamaa	SA Tartumaa Turism
Angela Järg	SA Tartumaa Turism
Marika Kool	SA Lõuna- Eesti Turism
Merike Järv	Elva Linnavalitsus
Ursula Hansalu	Atlantis
Heiki Tamm	TÜ Botaanikaaed
Birgit Kuntu	MTÜ Antoniuse Gild
Hilja Sepp	MTÜ Antoniuse Gild
Ann Anderson	MTÜ Antoniuse Gild
Mati Meos	SA Tartu Lennundusmuuseum
Rein Mark	Lennujaam
Kersti Seli	Hotell Dorpat
Gea Puidak	Hotell Dorpat
Liisi Kreek	Hotell Starest
Ivi Väär	Barclay hotell
Katre Käärrik	Hotell London
Iris Allorg	Hotell Pallas
Ruta Paap	AS Berg Hotellprojekt
Priit Kollist	Waide OÜ
Merike Toomas	Tartu Linnamuuseum
Triin Vaaro	Tartu Mänguasjumuuseum
Agnes Aljas	Eesri Rahva Muuseum
Reet Mägi	TÜ muuseumid
Juhani Jaeger	Jaani kirik
Reet Mägi	Tartu Ülikool
Piret Villmann	Vanemuise Kontserdimaja

Tanel Laan	Emajõe Lodjaselts
Priit Jagomägi	Emajõe Lodjaselts
Tiia Teppan	Aura Keskus
Kalle Hansen	E- Turist
Triinu Tammiste	E- Turist
Aira Suvi	Discover Baltics
Lili Tõsjak	Fromte Travel
Siivi Põldots	AS Gotravel
Riina Kalda	R.K. Kalamajand Carpio
Aksel Kivi	Kivi Puhkemajad
Liis Pärtelpoeg	Püssirohukelder
Ene Pilvet	Pilve talu
Lea Lüpsik	Käbitare
Lili Kängsepp	Tartu Kutsehariduskeskus
Lea Asso	giid
Märt Männik	giid
Aigi Ühing	giid
Epp Tohver - Bulavs	giid
Erna Tarto	giid
Kalli Kukk	giid
Elve Voltein	giid
Andres Kärp	Vara vallavalitsus
Ülle Puustusmaa	Continuum Group

LISA 3. KASUTATUD MATERJALID

Arengustrateegia „Tartu 2030”. Tartu Linnavalitsus, 2006

Eesti ja maailma turism 2005. EAS Turismiarenduskeskus, 2006

Eesti ja maailma turism 2006. EAS Turismiarenduskeskus, 2007

Eesti linnad külastaja pilgu läbi. Tallinna Ülikool, 2005

Eesti maine puhkusesihtkohana Norras. EAS Turismiarenduskeskus, 2004

Eesti riiklik turismiarenduskava 2007–2013

European Tourism Insights 2006 including Outlook for 2007. ETC, May 2007

Statistiline ülevaade Tartu 2005. Tartu Linnavalitsus, 2005

Statistiline ülevaade Tartu 2006. Tartu Linnavalitsus, 2006

Tallinna konverentsidelegaatide uuring. Tallinna Linnavalitsus, 2006

Tartu arengukava 2007–2013. Tartu Linnavalitsus, 2006

Tartu maakonna arengustrateegia 2014. aastani. 2004

Tartu suvekülastaja uuring 2006. SA Tartumaa Turism, 2006

UNWTO World Tourism Barometer

Via Hanseatica. Ajaloolis-kultuuriline taust. Koostanud Malle Salupere, 2005